

ŠIAULIŲ UNIVERSITETAS
EDUKOLOGIJOS INSTITUTAS

INGRIDA RUČINSKIENĖ

Muzikos magistro II kurso studentė

**GYVAI ATLIEKAMOS MUZIKOS POVEIKIS
JAUNUOLIŲ EMOCINĖMS ASOCIACIJOMS**

MAGISTRO DARBAS

Darbo vadovas
prof. dr. Rytis Urniežius

Šiauliai, 2019

BAIGIAMOJO DARBO SAŽININGUMO DEKLARACIJA

Patvirtinu, kad mano Ingridos Ručinskienės magistro darbo tema „Gyvai atliekamos muzikos poveikis jaunuolių emocinėms asociacijoms“ yra originalus autorinis darbas, mano pačios atliktas savarankiškai. Darbas nebuvo pateiktas ir naudotas jokioje kitoje mokymo įstaigoje. Darbe nėra plagijavimo, sukčiavimo ar kitų mokslo etikos pažeidimų.

Vardas, pavardė

parašas

Ručinskienė I. Gyvai atliekamos muzikos poveikis jaunuolių emocinėms asociacijoms: Edukologijos instituto magistro darbas/vadovas prof. dr. R. Urniežius; Šiaulių universitetas, Edukologijos institutas. – Šiauliai, 2019. – 61 p.

SANTRAUKA

Šiame magistro darbe analizuojami jaunuolių pojūčiai ir emocinės asociacijos klausantis gyvai atliekamos muzikos. Tyrimo eigoje analizuojami skirtumai tarp gyvai atliekamos ir įrašytos muzikos, apibrėžiami šio darbo tikslai ir uždaviniai bei pateikiamos išvados.

Tyrimo tikslas – atskleisti muzikos poveikį klausantis gyvai atliekamos muzikos. Tyrimui įgyvendinti iškelti šie uždaviniai: atskleisti gyvai atliekamos muzikos sampratą ir poveikio klausytojams reikšmę muzikinės sklaidos kontekste; išanalizuoti emocinių asociacijų įtaką muzikos klausymosi procesui; palyginti gyvai atliekamos ir įrašuose skambančios muzikos poveikį jaunuolių emocinėms asociacijoms; ištirti jaunuolių patiriamas emocinių asociacijų apraiškas, klausantis gyvai atliekamos muzikos. Darbe keliami hipotezė – tikėtina, kad gyvai atliekama muzika jaunuolių emocines asociacijas veikia stipriau, nei įrašyta.

Siekiant atskleisti gyvai atliekamos muzikos poveikį jaunuolių emocinėms asociacijoms, buvo atliktas tyrimas, pasirenkant kokybinio tyrimo strategiją ir naudojant interviu metodą. Tyrime dalyvavo 12 informantų: 9 merginos ir 3 vaikinai. Pasirinktų informantų amžius nuo 17 iki 20 metų. Tyrimo duomenų analizei buvo naudotas tradicinis kokybės turinio (*content*) analizės metodas.

Mokslinės literatūros analizė patvirtino, kad gyvai atliekama muzika skleidžia informaciją, kuri pasireiškia per girdėjimą ir matymą skleidžiantis gyvai atliekamos muzikos garsams. Vienokį poveikį girdimas garsas atlieka kai yra girdimas ir kartu matomas atlikėjas, kitokį – kai girdimas vien tik garsas. Derinant garsą ir vaizdą, garsas atsiskleidžia plačiau nei vien tuo atveju kai jis tik girdimas, nes klausantis ir stebint klausytojų akys mato, kaip yra išgaunamas garsas ir kokia yra atliekančiojo emocija.

Atlikto tyrimo rezultatai atskleidė, kad gyvai atliekama muzika, skambanti realiu laiku ir vizualiai matant atlikėją, veikia klausytoją stipriau negu įrašyta muzika. Tai akivaizdžiai įrodo surinkti ir kokybinio tyrimo metodais apdoroti informantų teiginiai, kurie patvirtina, kad: įvairūs gyvai atliekamos muzikos stiliai turi įtakos emocijų poveikio stiprumui, ji liečia vidinius išgyvenimus, iškelia prisiminimus, kartais guodžia ir ramina, o kartais taip sujaudina, kad rodos jaučiama tarsi pašiurptų oda, stipriau plaka širdis, norisi verksti; skambanti gyva muzika turi didesnę

emocinį poveikį tada, kai yra matomas atlikėjas, kuris kūno kalba perduoda savo emocijas, o nuo jo muzikalumo ir įsijautimo į atliekamą kūrinį priklauso ar bus paliestos klausytojų emocijos; Kokybinio tyrimo priemonėmis išanalizuoti informantų teiginiai patvirtino hipotezę, kad gyvai atliekama muzika neabejotinai daro stipresnį poveikį jaunuolių emocinėms asociacijoms negu įrašyta.

Ručinskienė I. An Impact of Live Music on Young Persons Emotional Associations: Master's Thesis in Music Pedagogy / Supervisor prof. dr. R. Urniežius; Šiauliai University, Institute of Education. – Šiauliai, 2019. – 61 p.

SUMMARY

The sensations and emotional associations of young people in the process of listening to live music are analysed in this master thesis. The differences between live and recorded music are investigated, goals and objectives of the work are defined and conclusions are presented.

The goal of the research is to disclose the effect of music listened during a live performance. In order to implement the research the objectives were raised: to disclose the concept of live music performance and its' impact on listeners in the context of music dissemination; to analyse the influence of emotional associations upon the process of listening; to compare the impact of live and recorded music on emotional associations of young people; to examine the manifestation of emotional associations, experienced by young people while listening to live music. The hypothesis was formulated: it is likely that live music has a stronger impact on emotional associations of young people in comparison to recorded music.

In order to disclose the impact of live music on emotional associations of young people a research was carried out. The strategy of qualitative research and the method of interview were applied. Twelve informants were interviewed: nine girls and three boys. The age of the informants ranges from seventeen to twenty years. The traditional method of content analysis was used to analyse the data obtained.

The analysis of research publications confirmed that live music propagates information which manifests via hearing and watching while sounds of live music evolve. Different effects of the sound are displayed when listeners both hear and see a performer and when listeners only hear sound. Combination of sounds and visuals creates a stronger effect than sounds without the visual component, because in case of visual perception, listeners are able to observe a process of producing sound and emotions of the performer.

The results of the research revealed that live music performed in real time, when audience can observe the performer, affects listeners stronger than just recorded music. This was evidently shown by affirmations of informants collected and processed with the help of methods of qualitative research. These affirmations confirm that: different styles of live music influence the degree of

impact to listeners' emotions by affecting their inner experiences, reviving memories; sometimes music can console and sooth, sometimes excite to the degree of listeners feeling faster heartbeat and even being moved to tears. Music has a stronger emotional impact when the emotions, conveyed by body language of a performer, can be observed; performer's musicianship and empathy while performing music determine the strength of the impact on listeners' emotions.

The affirmations of informants processed with the help of methods of qualitative research confirmed the hypothesis: live music undoubtedly has a much stronger impact on emotional associations of young people compared to recorded music.

TURINYS

ĮVADAS	8
1. GYVAI ATLIEKAMOS MUZIKOS SAMPRATOS TEORINIAI ASPEKTAI	11
1.1. Muzikinės kultūros sklaidos būdai	11
1.2. Gyvai atliekamos muzikos apibrėžtis	13
1.3. Gyvai atliekamos ir įrašytos muzikos skambėjimo poveikio klausytojui skirtumai	16
2. MUZIKOS POVEIKIS KLAUSYTOJUI EMOCINIŲ ASOCIACIJŲ KONTEKSTE	22
2.1. Emocinių asociacijų samprata klausantis muzikos	22
2.2. Muzikos poveikio ir emocinių asociacijų raiška įvairiais amžiaus tarpsniais	26
2.3. Gyvai atliekama muzika kaip jaunuolių emocines asociacijas sąlygojantis veiksnys	31
3. 17–20 METŲ JAUNUOLIŲ MOTYVACINIŲ INTERESŲ GYVAI ATLIEKAMOS MUZIKOS ATŽVILGIU TYRIMAS	34
3.1. Tyrimo metodologija	34
3.2. Jaunuolių požiūrio į gyvai atliekamos muzikos poveikį tyrimo rezultatų analizė	36
IŠVADOS	56
LITERATŪRA	58

IVADAS

Temos aktualumas. Menas yra labai svarbus tiek suaugusio žmogaus, tiek jaunuolių dvasingumo ugdymui. Meninis ugdymas turi reikšmės žmogaus visapusiškam tobulėjimui ir ugdymui. (Gaižutis, 1998; Maceina, 1990; Matonis, 1991; Šalkauskis, 1992 ir kiti). Kaip teigia Katinienė (1998), muzika – viena iš meno šakų, padedanti visapusiškai ugdyti ir lavinti asmenybę, kelti bendrąją kultūrą, žadinti estetinius poreikius, nes muzika yra pats įtaigiausias menas. Muzikos funkcijos žmogaus gyvenime yra daugialypės: estetinė, hedonistinė, auklėjimo, pažinimo, lavinimo, komunikavimo, terapijos, relaksavimo ir kt. Kaip ir ankstesniais laikais, taip ir šiandien, muzikos poreikis žmogui išlieka aktualus ir labai svarbus jo dvasingumo ugdymui. Muzikos poveikis buvo analizuojamas daugelyje sferų, pavyzdžiui, psichinių ligų gydyme, marketingo praktikose, edukacijos ir ugdymo methoduose. Tačiau bendruoju aspektu, muzika veikia žmogaus emocijas, intelektą, mokymąsi, psichologinę sveikatą. Tam tikri muzikos stiliai padeda žmogui atsipalaiduoti, kiti – susikaupti, tretį žmogų erzina, išmuša iš vėžių, netgi kelia pyktį ar agresiją. K. Spence (1995) teigia, kad sąmoningai ar atsitiktinai, klausytojas visuomet išgirsta jam patinkančią muziką ir ja gėrisi. Daugelis autorių, tyrinėjusių muzikos poveikį ir jos keliamas emocines asociacijas, nustatė neabejotiną jos poveikį. Taip pat ir grožinės literatūros, dailės, architektūros, muzikos kūriniai veikia emocijas, tobulina pasaulėjautą, keičia požiūrį į aplinką, skatina asmenybės progresą.

Įdomių ir reikšmingų minčių apie gyvą muzikavimą išsakoma Z. Rinkevičiaus (2002) darbuose, gyvai atliekamos muzikos poveikį kaip didaktinę refleksiją analizavo D. Strakšienė (2009), mokslininkų atliktus stebėjimus apie gyvai atliekamos muzikos poveikį bei empirinius tyrimus nagrinėjo A. Piličiauskas (106; 109; 112), Z. Rinkevičius (120; 121) ir kt. Gyvai atliekamos muzikos poveikis, pasak Vilkelienės (2003), Piličiausko (1998), Katinienės, Vaičienės (2001) ir kt., yra vienas esminių aplinkos veiksnių, kuris žmogų veikia mechaniškai, psichologiškai, emocionaliai, estetiškai, intelektualiai. Muzikos poveikis, pasak A. Vilkelienės (1998) – tai specializuotų smegenų struktūrų (eksteroreceptorių) sensorinės (garsinės) informacijos priėmimas ir tam tikras reagavimas į šią informaciją. Muzika sukelia ne tik emocijas, bet stipriausiai iš visų menų veikia žmogaus psichiką.

Psichologijoje emocinė asociacija (angl. *association*) suprantama kaip sąryšis tarp atskirų sąmonės vaizdinių. Muzika, sužadinti klausytojo emocijas, gali sužadinti ir jas atitinkančias

mintis. Mąstymas veikia kitas žmogaus psichinės veiklos formas: emocijas, jausmus, veiklą – ir yra pats jų veikiamas. Pasak Navickienės (2005), muzikos misija yra išreikšti jausmus, išgyvenimus, vidinį pasaulį.

Vis dėlto apie gyvai atliekamos muzikos poveikį jaunuoliams ir apie tai kokias emocijas asociacijas perteikia gyva muzika, tema mažai nagrinėta. Tai leidžia pagrįsti šios temos aktualumą, suformuluoti problemą ir atlikti tyrimą.

Darbo problema. Naudojantis šio laikmečio technologijomis, sukurtą muziką galima užrašyti ne tik natomis ar įrašyti į garso takelius, bet ir girdėti gyvą jos skambėjimą koncertų salėse, muzikos pamokose. Pasak Piličiausko (2002), klausydamas gyvai atliekamos muzikos žmogus turi galimybę patirti meninius išgyvenimus, kurie tartum „užkoduoti“ kūrinyje ar muzikinėje raiškoje. Tai muzikos siela, skatinanti vibruoti muzikos mėgėjų psichiką ir vedanti juos meno keliu (p. 113).

Pasak šveicarų kompozitoriaus ir pedagogo E. Ž. Dalkrozo (1921), muzika turėtų būti paremta žmogaus emocine reakcija ir turtinti jo jausmų pasaulį. Autorius savo darbuose akcentuoja, jog emocinis muzikos poveikis turi būti savaiminis ir papildomų veiksnių neskatinamas. Pagrindinis tikslas – formuoti emocinį jautrumą ir emocinį muzikos suvokimą. Rusų kompozitorius D. Kabalevskis teigia, kad svarbiausias gyvai girdimos muzikos tikslas – tai poveikis, kuris formuoja jaunuolių dvasinio pasaulio bei dorinių principų vystymąsi. Iš D. Kabalevskio muzikinio suvokimo apžvalgos išryškėja muzikos teikiamos galimybės – dorinio poveikio asmenybei svarba. Daugelis iš minėtų autorių atskleidė ir išanalizavo muzikos poveikį žmogui ir emocijų reakcijas į muziką.

Šiame magistro darbe bus nagrinėjama šių autorių mažiau paliesta sritis: jaunuolių emocijų asociacijų pobūdis, klausantis gyvai atliekamos muzikos. Darbe vartojamas terminas „gyvai atliekama muzika“ arba „gyva muzika“ reiškia muziką, atliekamą akustiniais, elektriniais ar elektroniniais muzikos instrumentais, ar žmogaus balsais, skambančią bei klausomą realiu laiku, tiesiogiai atliekant ir matant vizualiai atlikėją, o ne naudojantis masinėmis komunikacijos priemonėmis: televizija, internetu, garso įrašu, radiju. Plačiau gyvai atliekamos muzikos samprata analizuojama 1-mo skyriaus 2-ajame poskyryje. Muzika, kuri šiomis dienomis skamba koncertų salėse kai atlikėjas atlieka kūrinį ar dainą, esant išjungtam mikrofonui, ir kuris tik imituoja gyvą atlikimą, nėra priskiriama prie gyvai atliekamos muzikos sampratos.

Tyrimo objektas – gyvai atliekamos muzikos poveikis jaunuolių emocijoms asociacijoms.

Tyrimo hipotezė – tikėtina, kad gyvai atliekama muzika veikia jaunuolių emocijas asociacijas stipriau, nei įrašyta muzika.

Tyrimo tikslas – ištirti, kaip gyvai atliekama muzika veikia jaunuolių emocijas asociacijas.

Tyrimo uždaviniai:

- 1) atskleisti gyvai atliekamos muzikos sampratą ir poveikio klausytojams reikšmę muzikinės sklaidos kontekste;
- 2) išanalizuoti emocinių asociacijų įtaką muzikos klausymosi procesui;
- 3) palyginti gyvai atliekamos ir įrašuose skambančios muzikos poveikį jaunuolių emocinėms asociacijoms;
- 4) iširti jaunuolių patiriamas emocinių asociacijų apraiškas, klausantis gyvai atliekamos muzikos.

Tyrimo metodai – mokslinės literatūros šaltinių analizė; kokybinis jaunuolių (17–20 m.) tyrimas, panaudojant interviu metodą.

Tyrimo duomenų apdorojimo metodai: aprašomosios statistikos metodas.

Tyrimo bazė ir imtis. Tyrime dalyvavo 12 informantų: 9 merginos ir 3 vaikinai. Pasirinktų informantų amžius yra nuo 17 iki 20 metų.

Magistro darbo rengimo etapai:

I etapas. Mokslinės, metodinės literatūros studijavimas ir analizė.

II etapas. 2018 m. gegužės –lapkričio mėn. teorinės dalies rengimas.

III etapas. Nuo 2018 m. lapkričio mėn. iki sausio mėn. pasirengimas tyrimui ir tyrimo realizavimas.

IV etapas. 2019 vasario – balandžio mėn. tyrimo rezultatų analizė, darbo išvadų parengimas.

Darbo struktūra ir apimtis. Darbas susideda iš įvado, trijų dalių, išvadų ir literatūros sąrašo. Darbe pateikta 11 lentelių.

1. GYVAI ATLIEKAMOS MUZIKOS SAMPRATOS TEORINIAI ASPEKTAI

1.1. Muzikinės kultūros sklaidos būdai

Visuomenės raidai didžiulę įtaką daro vis labiau besiplečiantys Europos tautų integracijos procesai, kultūrinai ryšiai, komunikacijos priemonėmis patraukliai skleidžiama masinė kultūra ir menas. Tai ne tik muzikos kūrinų repertuaras, bet ir jų turinys, vertybių sistema, išraiškos priemonės, atlikimo būdai. Šie reiškiniai sparčiai keičia visuomenės meninę kultūrą ir jos raidą. Visuomenės kultūra kinta, perimdama paplitusią masinę, dažnai banalią komercinę kultūrą ir meną. Tartum atklydusi iš kitur, kultūra ir menas sukuria didesnes pasirinkimo galimybes, sukelia naujumo įspūdį ir žadina ypač jaunų žmonių susidomėjimą (J. Kievišas, A. Kievišas, 2008 p. 78). Muzikinė kultūra – tai asmenybės poreikis ir gebėjimas rinktis, pajauti, priimti ir suprasti muzikoje koduojamą žmogaus dvasinį gyvenimą – jausmų pasaulį, siekius, nuostatas, idealus. Svarbiausias asmens muzikinės kultūros požymis – tai dvasinis muzikos poveikis, siekimas ir gebėjimas „skaityti“ muzikoje kito ir savo slėpinį, asmenišką, nenusakomą, neišaiškinamą dvasinį pasaulį, jį pajauti ir perprasti. Aplink esantis gausus muzikos palikimas yra tikrai įvairus. Per jį atsiveria daugelis muzikinių veiklų, per kurias galime labiau suvokti dabartį tokią, kokia ji yra. Kadangi jau nuo ankstesnių laikų iki dabar muzika buvo reikšminga skirtingose žmonių veiklose, ji dabar atsispindi ir įvairiose kultūros srityse (etnologija, religija, filosofija, socialinė aplinka, švietimas). Muziką sunku būtų perteikti vien žodžiais. Ji gali tam tikromis muzikos išraiškos priemonėmis atskleisti tiesą, o ta tiesa siejasi su mūsų gyvenimu (Melnikas, 2007).

Pasak J. Kievišo, „menas žmogui yra svarbi saviraiškos, savirealizacijos sfera. Kartu tai ir galimybė perimti žmonijos subrandintas dvasines bei menines vertybes, ugdyti savo individualią kultūrą, <...> remiantis aplinkos teikiamomis galimybėmis. Tokias galimybes teikia aplinkoje funkcionuojanti paveldo kultūra, taip pat specialiai jaunosios kartos ugdymui skiriamas procesas“ (2000, p. 7). Muzikinę veiklą ir jos ugdymo tikslus formuoja visuomenės kultūra, socialinės, etninės, politinės ir kitos sąlygos. Asmenybės jausmas, intelektas bei dvasios sferų tobulinimas glaudžiai susijęs su muzikine kultūra. „Esminis asmens muzikinės kultūros požymis – dvasinis poreikis ir sugebėjimas rinktis, priimti ir surasti intonavimu išreiškiamas žmogaus socialinio ir dvasinio gyvenimo inspiruotas būsenas, jausmų kryptingumą, vertybines nuostatas, dorovinę poziciją, idealus“ (Rinkevičius, 1998, p. 49).

Vienas iš pagrindinių kultūros ugdymo veiksnių yra muzika, nes ji turi ypatingą poveikį emocijoms, o ypač jaunuolių, nes jie emocingesni nei suaugusieji. Psichologai teigia, kad kuo žmogus jaunesnis, tuo reikšmingesnis jam yra meno poveikis emocinėje ir protinėje sferose. Tik nuo mažens diegiamos dvasinės vertybės gali įsitvirtinti ir turėti teigiamą įtaką. Pasak Rinkevičiaus, Rinkevičienės, (2006, p. 231), efektyviam jaunuolio muzikinės kultūros ugdymui, būtina įtraukti juos į aktyvią muzikinę veiklą. Patys dalyvaudami muzikinėje veikloje, jie turi galimybę realizuoti savo kūrybinius sumanymus, išreikšti savo emocijas ir jausmus. Augant ir skleidžiantis muzikiniams gebėjimams (jei jie bus kryptingai ugdomi), atsiras natūralus noras patiems rengti savo autorinius koncertus, dalintis kuriama muzika pasinaudojant garso įrašų, radijo, televizijos projektų ir kitais muzikinės kultūros sklaidos būdais. Meninis ugdymas neatsiejamas nuo savirealizacijos, nes tik per meninę veiklą plečiasi muzikinė patirtis, mąstymas, suvokimas, pažinimas (Rinkevičius, 2006). Ugdomas teigiamas požiūris į meną, muziką, palaiapsniui peraugs į nuolatinį poreikį domėtis kultūriniu visuomenės gyvenimu. Klausantis muzikos ar muzikuojant, kuriant ar dalinantis kūryba, labiau priartėjama prie muzikos, sužadunami jausmai ir emocijos.

Pasak V. Matonio, mūsų dienomis skambantys įvairių žanrų muzikos kūriniai – tai didelis dvasinės kultūros sklaidos būdas. Kuo labiau žmonės juos suvokia ir apmąsto, tuo giliau pajaučia tautos, šalies, epochos kultūrinį gyvenimą. Muzikos klausymas, jos atlikimas, mąstymas apie ją, turtina žmogaus vidinį jausmų pasaulį ir padeda būti komunikabiliu. Juk yra žinoma, kad be bendravimo, kaip ir be darbo ar mokymosi, asmenybė negali tobulėti. Betarpiškai bendraujant per masines informacijos priemones bei suvokiant meną, žmonės permąsto daugybę dalykų, perima vieni kitų patirtis, kaupia išmintį. Todėl muzikos vaidmuo yra nagrinėjamas visuomenėje kultūros kontekste, nes muzikos rūšių populiarumas negali būti suprastas vienodai, o tik aiškinantis socialinių dėsningumų raidą, dvasinio gyvenimo pokyčių dinamiką, techninės pažangos įtaką žmonių laisvalaikiui (Matonis, 1991).

Pasak Matonio (1991), iš daugybės garsų per ilgą intonacijų raidos kelią, žmogaus protas sukūrė didelę muzikos kūrinių žanrų ir stilių įvairovę. Biologiniai klausos mechanizmo ypatumai ne tik nustatė muzikos garsų girdėjimo ribas, bet daug kuo nulėmė ir muzikinės sąmonės lygį. Muzikos poveikio galios ir suvokimo galimybių santykio sprendimas, yra viena opiausių muzikos gyvavimo šiandieninėje kultūroje, problemų. Šiame kontekste ypatingą vaidmenį vaidina ryšys tarp muzikos paveikumo ir žmogaus prieštaringos prigimties.

Gyvendami šių laikų visuomenėje, vis dažniau išgirstame terminą „vartotojiška visuomenė“. Šį terminą apibūdinantis autorius Jean Baudrillard pažymi, kad šis terminas nėra vien tik paprastas, abstraktus apibūdinimas. Pastaruoju metu žmonės tampa vis labiau vartotojais, o jų augančius

poreikius nuolat formuoja masinė žiniasklaida, reklama. Todėl, akivaizdu, kad produktu tampa ne tik daiktai, bet ir kultūra. Kaip bebūtų gaila, tokiomis sąlygomis keičiasi ir muzika bei jos pateikimo lygmuo, kuris yra neatsiejama kultūros dalis. Daugeliui kultūra yra neatsiejamas kasdienis darbas, kitiems – pramoga, o tretį mano, kad to visai nereikia (Šidlauskas, 2005). Kultūros reikšmingumas labiausiai išryškėja šeimoje, valstybės formose, literatūroje, filosofijoje, moksle ir muzikoje.

Šių dienų pagrindinis visuomenės ryšys su muzika – per jos klausymąsi, o jį lemia daugybė šiuolaikinių technologijų, padedančių išgirsti įvairios muzikos žanrus bei juos analizuoti vertybiniu aspektu, kuris tai taip pat yra viena iš muzikinės kultūros veiksenų. Pasak D. Katkaus, „Muzika yra ne paprastas garsų mišinys, o tam tikra organizuota jų struktūra, visuomenėje ir kultūroje įgaunanti prasmę, kuri skleidžiasi dėl to, kad tą specifinę struktūrą galima pakartoti ir atsiminti“ (2006 p. 12).

Apibendrinant, galima teigti, kad muzikinė kultūra – tai asmenybės poreikis ir gebėjimas rinktis, pajauti, priimti ir suprasti muzikoje koduojamą žmogaus dvasinį gyvenimą – jausmų pasaulį, siekius, nuostatas, idealus. O esminis asmens muzikinės kultūros požymis – dvasinis poreikis ir sugebėjimas rinktis, priimti ir surasti intonavimu išreiškiamas žmogaus socialinio ir dvasinio gyvenimo inspiruotas būsenas, jausmų kryptingumą, vertybines nuostatas, dorovinę poziciją bei idealus.

1.2. Gyvai atliekamos muzikos apibrėžtis

V. Aleksienės (2010) manymu, gyvai girdima muzika veikia visą žmogaus kūną, o reaguojame į ją tik dėl tam tikrų procesų smegenyse, būtinų muzikos apdorojimui ir suvokimui. D. Erdonmezas (1997) teigia, kad muzika turi įtakos psichinei veiklai ir stimuliuoja pažintines (kognityvines) žmogaus reakcijas. Taigi, kognityvinių mokslų raida neaplenkė ir muzikos. Muzika, skambanti ir suvokiama laiko tėkmėje, yra žmogaus sąmonės reiškinys, kuris atliekamas, kurio klausomasi, kuris suvokiamas ir kuris turi prasmę tiek klausytojo, tiek atlikėjo ar kūrėjo požiūriu.

P. Dorrellio teigia, jog muzika egzistuoja todėl, kad ją kuria, atlieka ir jos klausosi žmonės. Todėl norint atsakyti į klausimą kas yra gyva muzika, visų pirma reikėtų ištirti patį žmogų ir jo biologines savybes. P. Dorrellio sukurta pirminių stimulų teorija (Super-Stimulus Theory) yra grindžiama prielaida, kad žmogaus gebėjimas suvokti ir pajauti muziką, yra prisitaikymas suvokti kažką, kas labiausiai tikėtina, o tai yra tam tikri kalbos elementai ar aspektai. Šios mintys iš dalies patvirtina vadinamąją „įkūnytos sąmonės“ filosofiją, kuri teigia, kad žmogaus proto veikla yra neatsiejama nuo išorinių fizinių stimulų, kurie objektyviai veikia kūną – tiesioginį informacijos

teikimo protui įrankį. Yra žinoma, kad žmogus priima informaciją protu ir tai yra normalus reiškinys. Muzika taip pat skleidžia tam tikrą informaciją, tik tą informaciją suprasti ir priimti nepakanka vien proto (Dorellio, 2015). Ta informacija labiau pasireiškia per girdėjimo ir matymo sąvokas, kurios atsiranda skleidžiantis gyvai atliekamos muzikos garsams.

Autorė Grumbytė – Mačiulskienė (2005) teigia, kad gyva muzika lavina ne tik sielą, bet turi reikšmę ir fiziniam kūnui. Senovėje nebūdavo galimybės muzikos įrašyti, ji visuomet skambėdavo tik gyvai. Egipto žiniai tikėjo gyvos muzikos stebuklingomis galiomis ir tam tikrų išgaunamų garsų pagalba, šventyklose gydydavo ligonius. Kiek vėliau imta plačiau domėtis skleidžiamos muzikos garsų poveikiu. D. Campbellas domėjosi ir tyrė garsių kompozitorių sukurtos muzikos poveikį, o šiandien naudojamas garsaus kompozitoriaus V. A. Mozarto iširtas metodas, kuris vadinasi „Mozarto efektas“. Apie šį efektą rašoma D. Campbello knygoje „Mozarto muzikos poveikis“. Joje pasakojama apie tokį muzikos poveikį, kuris daro įtaką sveikatai bei įvairiapusiškam asmenybės lavinimui. D. Campbellas tyrinėjo psichologinį garso ir proto funkcijų ryšį. Autorius teigia, kad muzika gali būti naudojama stresui, depresijai ar nerimui sumažinti, suteikti atsipalaidavimą, paskatinti miegoti, aktyvinti kūną, pagerinti atmintį bei suvokimą. Jis teigia, kad geriausiai stimuliuoja klausą aukšto dažnio garsai. Pastebėta, kad žmonės, kurie dažnai klausosi Mozarto muzikos, daug geriau supranta ir sprendžia matematinius uždavinius ir pasižymi geresniais protiniais gebėjimais. Iširta, kad greičiausiai taip yra todėl, kad muzika nuramina ir kažkaip teigiamai stimuliuoja smegenis. Muzika taip pat stipriai veikia ne tik mąstymą, bet ir vaizduotę, kuri yra psichinis procesas, kai turimos informacijos pagrindu kuriami nauji, mums ir kitiems nežinomi vaizdai (Jacikevičius, 1994).

Campbellas mano, kad per muziką pasireiškiantys tam tikri jos garsai ir virpesiai sukuria erdvės ir laiko struktūrą. Muzikos poveikis akivaizdus ne tik fiziniams kūnams, bet ir biologinėms esybėms, nes muzika veikia daugybę nervinių ląstelių (Campbellas, 2005). Mokslininkai įrodė, kad toks muzikos poveikis atsispindėjo žmonių fiziologijoje. Vis dėlto, aiškinantis kas yra gyva muzika, prieiname prie paties garso suvokimo ištakų. Kas vyksta su žmogumi, girdint gyvus garsus – muzikos instrumentų ar balsų? E. Altenmuleris (2002) teigia, kad muzika yra vienas stipriausių dirgiklių, į kurį atsiliepia visa nervinė sistema. Jis įrodė, kad smegenyse atsiranda kažkokia nauja jungtis tarp klausos sistemos ir neuronų tada, kai girdimi tam tikrų dažnių ir virpesių garsai. Tik dėl unikalių garso savybių žmonėms aišku, kad egzistuoja ir visai kitas pasaulis, kuris yra neaprepiamas ir neapčiuopiamas. Anot Shepherd (2007), gyvai girdimas garsas gali būti ne tik girdimas, bet ir jaučiamas. Taigi, skambantys gyvi garsai turi galią žmogaus nematomam vidiniam jausmų ir pojūčių pasauliui.

Gyvendami šiuolaikiniame pasaulyje, suprantame, kad jį galime vis labiau pažinti, o pažinimo galimybės yra beribės ir priklauso nuo žmogaus smalsumo, susijusio su gebėjimu kelti klausimus ir ieškoti atsakymų. A. Einšteinas yra pasakęs, kad „muzika ir tiriamasis darbas fizikos srityje yra skirtingos kilmės, tačiau juos sieja vienas tikslas – siekimas išreikšti tai, kas nepažinta“ (Kuznecovas 1984, p. 334). Taigi tai, kas buvo nepažįstama, turi galimybę tapti pažįstama ir suprantama. Tačiau esminis skirtumas tarp to, kas nepažinta muzikoje ir fizikoje, slypi jų prigimtyje. Muzika savo prigimtimi yra išraiškos menas. Jeigu išraišką garsais laikysime komunikacijos priemone, tuomet jos požiūriu nepažinta realybė bus tai, kas slypėjo kūrėjo galvoje iki to momento, kai buvo išreikšta, t.y. virto kūrinium, kurį vaizdžiai būtų galima pavadinti virtualios realybės „įgarsinimu“ (materializavimu). Sukurti muzikos garsai, virsta realiu gyvų garsų pasauliu.

Fizikos mokslo požiūriu balsas – tai garso bangos, sklaidžiamos iškvėpiamam orui virpinant balso stygas tam tikrame žmogaus girdimumo diapazone (16 – 20 000 Hz). Kuo dažniau virpa stygos, tuo aukštesnis balsas, o fiziologiškai moterų stygos trumpesnės negu vyrų, todėl jos virpa dažniau ir jų balsas yra aukštesnis. Dėl sudėtingo fiziologinio kalbos ir klausos aparato balsas yra ir mūsų komunikacinis – informacinis, minčių bei emocijų reiškimo būdas ir savarankiška meninė sritis. Balsas ir klausia jungia tiek raumenis, kurie juos kuria, tiek nervus, kurie juos priima. Taip pat svarbus reiškinys vyksta ir tuo metu kai girdime ne savo balsą, o stebime kitą, kuris jį išleidžia. Čia susijungia viskas tartum į vieną gyvo garso patyrimo audinį – balsą, savęs ir kito suvokimą ir emocijas (Ambrazevičius, 2011).

Fizikos mokslas teigia, kad pasaulis nėra kuriamas žmogaus, jis jau yra sukurtas ir pažįstamas tiek, kiek pats žmogus geba jį pažinti, o pažinęs – išreikšti tai kitiems suprantama kalba. Fizika tiria materiją ir išreiškia ją abstrakcijomis, o muzikos garsai išreiškia žmogų, vaizdžiau tariant – įgarsina tai, ką žmogus jaučia ir mąsto. Nors daugelis mokslininkų iki šiol negali atsakyti į klausimą kas yra muzika, daugelio sričių tyrinėtojai teigia, kad etimologijos požiūriu muzika yra menas, fizikiniu – garsai ir jų kombinacijos, psichofiziologiniu – emocijos, intelektualiu – idėjos ir jų įgyvendinimo konstrukcijos, žmonijos patirties požiūriu – žmogaus sukurta realybė, turinti stiprų emocinį ir intelektualinį poveikį (Spence, 1995).

Apibendrinant, galima teigti, kad muzika, skambanti ir suvokiama laiko tėkmėje, yra žmogaus sąmonės reiškinys, kuris atliekamas, kurio klausomasi, kuris suvokiamas ir kuris turi prasmę tiek klausytojo, tiek atlikėjo ar kūrėjo požiūriu. Gyvai atliekama muzika sklaidžia informaciją, kuri pasireiškia per girdėjimo ir matymo sąvokas, kurios atsiranda sklaidžiantis gyvai atliekamos muzikos garsams. Vienokį poveikį girdimas garsas atlieka kai jį girdime ir matome atlikėją, kitokį – kai girdime vien tik garsą. Regimas garsas atsiskleidžia plačiau nei vien girdimas,

nes regimame garse mūsų akys mato kaip yra išgaunamas garsas, kokia yra atliekančiojo emocija ir ryšys su garsu.

1.3. Gyvai atliekamos ir įrašytos muzikos skambėjimo poveikio klausytojui skirtumai

Visame pasaulyje muzikos jėga stengiamasi sustiprinti emocinius jausmus. Iš visų meno rūšių būtent muzika turi didžiausią jėgą išjudinti mūsų emocijas, kurios gali būti labai ryškios bei įvairios. Yra tikrai nemažai žmonių, kurie bent kartą buvo sujaudinti muzikos, o ji sukėlė liūdesio ašaras, meilės ar pykčio priepuolius, kurios harmonijos dėka buvo pakelti iki neaprepiamų aukštumų ar nublokšti į nusivylimo gelmes (Radzevičius, 2013). Muzika pajėgi pasiekti mūsų sielą ir sukelti intensyvių jausmų proveržį. Jos dėka viduje vyksta kažkas nepaaiškinamai fenomenalaus, ji trumpam pakeičia vidinę tvarką – loginis, racionalus protas tarytum atsitolina, o pirmą vietą užima tokios asmenybės dalys, kurios vadinamos emocijomis ir jausmais (Žemaitytė, 2011).

Būdama genetiškai užkoduota žmonėse, muzika yra esminis daugelio aukštesniųjų mūsų gabumų pagrindas. H. Gardneris įvardijo muziką kaip vieną iš septynių protinių gabumų, įdiegtų į mūsų genetinę sistemą. Pasak D. Campbello, žmonėms patinka klausytis populiariųjų masinių melodijų, tačiau jos nepraturtina jų proto ir kūno taip, kaip profesionaliai atliekama gyva muzika (Campbellas, 2005). Pasak autoriaus tai, kad žmogus labai mėgsta klausytis kažkokį vieną vidutiniškos vertės muzikinį kūrinį, gali rodyti, jog jis nėra girdėjęs kokybiškos gyvai atliekamos muzikos.

Daugelis autorių, analizavusių muzikos poveikį, ją interpretuoja įvairiai. A. Vilkeliene (2003) teigia, kad ją galima priskirti prie žmogaus dvasinių poreikių. Nors muzika daro ir teigiamą, ir neigiamą poveikį, žmonės nori muzikos ir joje ieško paguodos, nusiramino, išsiblašymo ar estetinių išgyvenimų. Renkantis muziką, klausytojai ieško muzikos hedonistiniam pasitenkinimui (atitrūkimui nuo įtampos, atsipalaidavimui). Tokiu būdu iškyla populiarioji, masinė muzika, kuri mus lydi visose masinės kultūros sklaidos srityse. Tačiau gyvai skambanti muzika pasižymi ypatingu poveikumu. Ji daro įtaką žmogui fiziologiniu, psichologiniu, socialiniu, asmenybiniu bei dvasiniu aspektu. Ji „stipri“ emociniu poveikumu, todėl tobulina emocinį intelektą, t. y. gebėjimą pajusti ir suprasti savo ir kitų jausmus. Žmogaus santykis su muzika remiasi intuicija, kuri stimuliuoja sąmoninį patyrimą, kūrybos impulsus.

Muzikos **fiziologinis poveikis pasireiškia** muzikai veikiant fiziologinius procesus, vykstančius žmogaus organizme. Vienas iš daugelio pavyzdžių – buvimas roko koncerte, kai garsas priimamas ne vien ausimis, bet ir visu kūnu. Įrodytas muzikos melodijos, o ypač jos ritmo poveikis

aukštajai nervinei veiklai, psichiniams procesams, vidaus organams, medžiagų apykaitos procesams. Klausytojai, pabuvoję roko koncerte, kuriame ne tik muzika skambėjo gyvai, bet ir buvo matomi ją atliekantys asmenys, supranta, kad garsas priimamas ne vien ausimis, bet ir visu kūnu. Atlikti tyrimai rodo, kad kvėpavimas, širdies ritmas ir viso kūno raumenų veikla prisiderina prie muzikos ritmo. Išorinis girdimas ritmas tampa derintoju, kuris nustato vidinių ritmų laikrodžius (Paleckis, 2011). Žmogaus širdies plakimas yra ypač susijęs su garsu ir muzika. Širdis atsiliepia į muzikos savybes – garsų dažnius, tempą bei garsumą, ir paklūsta garsų ritmui. Kuo greitesnė muzika, tuo greičiau plaka širdis; kuo lėtesnė muzika, tuo lėtesni širdies dūžiai. Panašiai kaip ir kvėpavimo atveju, lėčiau plakdama širdis sumažina fizinę įtampą ir stresą, nuramina protą ir padeda kūnui atsipalaiduoti. Ritminga ir garsi muzika gali suteikti veiklumo ir energijos, tačiau turi ir neigiamą pusę – ji keičia kraujo spaudimą, išderina širdies pulsą. Sh. Thompsonas teigia, jog per didelis triukšmas kraujospūdį gali pakelti dešimčia procentų. Taigi, triukšmas skatina dviejų stiprių hormonų – adrenalino ir norepinefrino – išsiskyrimą, kurie kelia spaudimą ir siaurina kraujagyslių sieneles. Šiomis dienomis muzikos poveikį organizmo psichologinėms ir fiziologinėms funkcijoms tiria daug mokslinio tyrimo institutų, laboratorijų ir pavienių mokslininkų. Teigiama, kad klausantis harmoningos ir suderintos gyvai atliekamos muzikos, žmogaus organizmas tampa atsparesnis žalingiems aplinkos reiškiniams. Šiuolaikiniais elektrofiziologiniais, biofizininiais ir psichologiniais metodais ištyrę garsios ritminės muzikos poveikį žmogui, mokslininkai rado ne vien funkcinių, bet ir organinių, t.y. jau negrįžtamų organų pakitimų (Jautakytė, 2016) Todėl galėtume daryti išvadą, kad muzika fiziologiniu, patologiniu ir terapiniu požiūriu nėra organizmui bereikšmė. Vienu atveju muzika gali būti naudinga, kelti žmogaus fizines ir protines jėgas, žadinti jausmus, kūrybinę vaizduotę, skatinti fiziologinius sveikimo mechanizmus, o kitu – žalinga (Jautakytė, 2016).

Psichologinis poveikis. Pagrindiniai muzikos išraiškos elementai ir išraiškos priemonės yra melodija, harmonija, tembras, tonalumas, ritmas, tempas, dinamika. Jie visi, sudarydami estetišką visumą, veikia žmogų psichologiškai. Tyrimai rodo, kad muzika veikia sąmonę ir pasąmonę, žadina bei skatina fantaziją, atgaivina prisiminimus apie patirtus jausmus. Muzikos sukelta fantazija suteikia gebėjimą džiaugtis ir grožėtis. Jau ištirta, kad esant 65 decibelams žmogus pradeda reaguoti į muziką, nepriklausomai nuo etinių ar estetinių įsitikinimų. Tai vyksta dėl tam tikro ritmo ir garso kombinacijos, kurie veikia būtent tą smegenų sritį, kuri atsakinga už išorinės informacijos suvokimą ir mažina jautrumo barjerą. Iš dalies tai paaiškina nenormalų roko poveikį 6-ąjį ir 7-ąjį dešimtmetį, kai daugybė klausytojų pasiekdavo būseną, analogišką pavartojus narkotikus. Muzikos poveikis yra stipriausias, kai žmogaus balsas gyvai. Nesvarbu, ar tai vieno dainininko, ar studentų festivalio dalyvių dainavimas, veikia visus žmones absoliučiai vienodai, nepriklausomai nuo teksto, jei,

žinoma, muzika buvo kuriama tam, kad įkvėptų ar sužadintų klausytojus. Todėl visos diktatūros, autoritariniai režimai, gyvavę istorijoje, turi savo specialiai kurtas dainas bei maršus. Skleidžiant ideologiją, visų pirma pradedama dainuoti ir muzika dar labiau sustiprina idėjas. Maršai tampa puikia pagalbine priemone manipuliuoti, lygiai kaip ir kiti garso dirgikliai. Tai yra tiesioginis įsiveržimas į emocijų pasaulį.

Kitas Meksikos Oaxaca universiteto mokslininkų tyrimas nustatė, kad gyvai klausoma klasikinė muzika depresija sergančius veikia geriau nei psichologo konsultacija. Tyrimo rezultatai atskleidė, kad pasibaigus eksperimento laikotarpiui, pagerėjimą jautė daugiau nei pusė pacientų. Taigi, šio eksperimento rengėjai daro išvadą, kad klasikinė muzika turi didelę įtaką depresijos sergančių žmonių savijautai. Pasak jų, toks efektas galimas dėl keleto priežasčių. Pirma, tyrimais yra įrodyta, kad muzika gali aktyvuoti tam tikrus procesus ir pakelti „laimės hormonu“ vadinamo dopamino lygį smegenyse. Antra, kiekvienas garsas turi savo vibraciją, kuri subtiliai veikia mūsų kūną ir skirtingus organus – šis poveikis ypač jaučiamas, kai klausomasi gyvai atliekamos muzikos.

Sociokultūrinis lygmuo. Yra tokia žmonių grupė, kuriai muzika nėra atskirta nuo kasdienės socialinės gyvenimo aplinkos. Muzikos stiliai (klasikinė, arba akademinė muzika, džiazas, rokas, populiarioji muzika) neatskiriamos nuo socialinių formų, kurios atspindi tam tikrus įsitikinimus ir vertybes, būdingas asmenims, kurie žavisi vienais ar kitais muzikos stiliais. Tokiu būdu per muziką kai žavimasi vienokiu ar kitokiu muzikos stiliumi, galima pakliūti į kai kurias socialines grupes. Taigi, kaip teigia Žemaitytė (2011), muzika yra socialinės išraiškos forma, kuri gali būti perduota ir gali vienyti arba skirti.

Kiekvienas jaunas žmogus ieško tam tikro muzikos stiliaus, jį supranta, interpretuoja ir išgyvena savaip. Tai tarsi saviraiškos būdas, kuris padeda apibrėžti ir savo asmenybę. Anot A. Šidlausko (2010), muzika galima išreikšti požiūrį į save ir pasaulį, susieti save su tam tikra socialine grupe. Vėliau tai atsispindi žmogaus aprangoje, šukuosenoje.

Muziką **dvasiniu aspektu** ir jos ypatingas muzikos poveikio galias nuo seniausių laikų pastebėjo mąstytojai, filosofai, meno ir mokslo žmonės. Sokratas pabrėžė gėrio, grožio ir tiesos giminingumą ir pirmasis stengėsi suprasti ir išsiaiškinti muzikos ir dorovės vienovę. Platonas galvojo, kad muzikos ieškojimas susijęs su troškimu susiliesti su gėriu. Aristotelis teigė, kad meno dėka patiriamas nežemiškas potyris daro žmones geresniais. Graikai manė, kad tikras mokymasis negali egzistuoti be muzikos, nes tik joje yra visavertis dvasinis žmogaus ugdymas. Tai, kad mokinių dorovė skleidžiasi tam tikroje kultūrinėje aplinkoje, o tam didžiulę įtaką daro muzikos mokymasis, nustatė ir šių dienų edukologai. A. Šidlauskas įsitikinęs, kad muzikos pasaulis tikrai

ypatingas. Daugelis filosofų (A. Šopenhaueris, F. W. Nyčė, A. Maceina) muzikai skiria aukščiausią vietą menų skalėje. Ji, pasak A. Maceinos, arčiausiai metafizikos.

Mūsų dienomis muzikos yra sukurta labai daug. Anksčiau muzikos reikšmė buvo vertinama kaip menkavertė meno forma, tačiau vėliau buvo įsitikinta, jog be jos nebūtų įdomu žiūrėti kino filmų, operų ar baletų, o įvairių švenčių ir renginių metu ji yra labai svarbus ir reikšmingas elementas. Muzika iš radijo imtuvų ir kompaktinių diskų sklinda namie ir automobilyje, jos garsų kupini aerouostai, lėktuvai, ligoninės, prekybos centrai, barai ir restoranai“ (Spence, 1995, p.10). Kaip teigia Matonis (1991), žmogaus gyvenimą įvairiose situacijose lydi muzika. Toje muzikos gausoje bandomė nepasiklysti ir pasirinkti tai, kas labiausiai patraukia dėmesį. Todėl, kuo įvairesnė muzika, tuo didesnė turime pasirinkimo galimybę. Spence (1995) teigia, kad sąmoningai ar atsitiktinai, klausytojas visuomet išgirsta jam patinkančią muziką ir atrandą tokią muziką, kuri jam patinka. V. Matonis (1991) spėja, kad jei būtų įmanoma paskaičiuoti kiek žmogus praleido laiko klausydamasis muzikos, susidarytų ne vieneri metai. Visa ši muzika atiteko plokštelių bei įrašų kompanijoms ir radijo stotims. Muzikinius kūrinius transliuoja radijo stotys, atlikėjų pasirodymus visuomenė gali stebėti televizijos laidose, o internetinėse svetainėse apstu ne tik visokių stilių muzikos, bet ir vaizdo medžiagos. Muzikos vartotojai gali ne tik klausyti dainų, bet ir stebėti įvairiausių atlikėjų vaizdo klipus, kurie kelia didžiulį susidomėjimą visuomenėje. Mūsų dienomis muziką galima lengvai atsisiųsti, įsirašyti, perdainuoti ir platinti. Deja, dažnai kyla grėsmė, kad priemonių pagalba klausytojus gali pasiekti neprofesionali bei mėgėjiška muzika. Tokia muzika gadina visuomenės muzikinį skonį ir puoselėjamas muzikines vertybes. Tad apie švelnią, ramią ir gyvai atliekamą muziką, kurios klausydavosi karaliai valgydami, belieka tik prisiminti (Spence, 1995). Vis dėl to didžioji dalis šiandien transliuojamos muzikos skirta ne atidžiam klausymui, o tam, kad nustelbtų išorinį, mus supantį triukšmą. Nors įvairi muzika skamba ir gyvai, ir įrašuose, vis dėlto dažnai klausytojas renkasi klausytis muzikos neišėjęs iš namų, tačiau pripažįsta, kad gyvos muzikos poveikis jų emocijoms yra kur kas didesnis negu įrašytos. Kiekvienas žmogus susiduria su šių dienų vis labiau populiarėjančios muzikos pateikimo būdais. Ir, be abejo, nuo tada kaip muzika pradėjo skambėti iki šių dienų, jos pateikimas labai pasikeitė.

Šiandien labai populiarus nerūpestingas, padrikas muzikos pateikimas, vyraujantis radijo stotyse, kuris šokinėja nuo vieno žanro prie kito, nei į vieną per daug nesigilindamas. Tokiu būdu siekiama sukurti optimistinio klestėjimo ir linksmybių nuotaiką, sukeliant jausmą, kad klausytojas yra plataus ir modernaus pasaulio dalis. Šiuo laikmečiu jau esame priklausomi nuo telefonų, kompiuterių, interneto, gauname daugybę informacijos ir tokiu būdu tarsi „robotėjame“, o muzika pažadina daugybę emocijų. Pasak smuikininko Z. Levickio, skambanti gyvai atliekama muzika

padeda žmogui priartėti prie orkestro ar dainininko, kuris ima suvokti ir jausti, kas yra gyva muzika. Klausytojas mato gyvai gimstančią muziką ir supranta, kad klausytis įrašo ar gyvai atliekančio orkestro – didžiulis skirtumas ir visiškai kitas pojūtis. Pasak muzikanto, tai, kad atlikėjas gali dainuoti pagal gyvai atliekamą muziką, o ne pagal fonogramą, pakelia į aukštesnį lygį ir patį atlikėją, ir klausytojus (Levickis, 2013).

Prastas garsas – kūrinio mirtis. Įrašyta muzika negali atspindėti gyvai atliekamo kūrinio nuotaikos. Audiofilai į melomanų priekaištus, esą jiems aparatūra yra svarbiau už pačią muziką, atkerta, kad jų siekis atkurti artimiausią natūraliam garsą, nėra savitiksliis ar skatinamas tik sportinio azarto. Mat negirdėdamas kai kurių dažnių, tembrų, negali visavertiškai klausyti ir vertinti kūrinio. Kaip įmanoma suvokti, pavyzdžiui, labai gero orkestro atliktą genialų kompozitoriaus kūrinį, jei atkurtame įrašė negirdima kontraboso, mušamųjų ar kitų instrumentų? Vargu ar įmanoma suvokti kelių metrų skersmens Henri Matisse paveikslo didybę iš vadovėlyje ar žurnale išspausdintos dešimties centimetrų dydžio nuotraukos, kurios spalvos neatitinka originalo. Todėl galima manyti, kad tas pats atsitinka ir klausantis ne gyvo muzikos atlikimo, o jos įrašų. Klausantis muzikos per televiziją, radiją ar nedidelį muzikinį centrą galima tik įsivaizduoti, kaip skamba orkestras, bet išgirsti viso orkestro instrumentus gyvai ir pamatyti atlikėjus, yra visai kitas pojūtis.

Pasak įvairių muzikos stilių atlikėjų, viena iš svarbiausių jų veiklų yra muzikos atlikimas. Ši funkcija reikalauja ypatingo įsitraukimo – muzikos pristatymas klausytojui turi eiti iš širdies. Atlikėjas ne tik turi suprasti atliekamą muziką, tačiau asmeniškai įsitraukti į skleidžiamą žinutę, pagrindinę atliekamo kūrinio mintį. Muzikos kūrėjui yra svarbu žinoti, ką jis nori pasakyti klausytojui, o atlikėjui – surasti būdą kaip įtaigiai atlikti ir užmegzti ryšį su klausytoju. Todėl čia ypač svarbų vaidmenį atlieka pats muzikos pateikimo būdas, nes vienokį poveikį atlieka įrašyta muzika ir visai kitą gyvai atliekama muzika.

Sakome, kad muzika, kuri skamba realiu laiku, yra gyva muzika. Klausydami įrašų suprantame, kad jie yra tarsi ankstesnių laikų konservantai. Pats klausymo aktas yra nepakartojamas – jis susijęs su konkrečiu laiku. Muzika yra ne paprastas garsų mišinys, bet tam tikra organizuota garsų struktūra, visuomenėje ir kultūroje įgavusi prasmę, kuri skleidžiasi todėl, kad tą specifiską struktūrą žmogus gali pakartoti ir atsiminti.

Apibendrinant galima teigti, kad gyvai atliekama muzika žmogaus gyvenime yra svarbi šiais aspektais: fiziologiniu, psichologiniu, socialiniu bei dvasiniu. Ji turi neabejotiną poveikį mūsų nuotaikai, saviraiškai, aktyvina mąstymo, suvokimo operacijas, žadina vaizdinius, atgaivina prisiminimus. Nors šiomis dienomis galima klausytis įvairios muzikos per televiziją, radiją ir kitas masines informacijos bei kultūros sklaidos priemones, tačiau, klausantis gyvai atliekamos muzikos

koncertų salėje, išgyvenamas tobulas garsinis ir vizualus potyris, per kurį atsiveria tos šalies kultūra, bendravimas, tikros atlikėjo emocijos ir išgyvenimai.

2. MUZIKOS POVEIKIS KLAUSYTOJUI EMOCINIŲ ASOCIACIJŲ KONTEKSTE

2.1. Emocinių asociacijų samprata klausantis muzikos

Daugelis žmonių gali pasakyti kas yra emocija ir kaip ją atpažinti ar įvardinti, tačiau tiksliai apibrėžti kas yra emocija, nėra lengva. Skirtingi autoriai aprašo labai įvairius emocijų apibrėžimus, kurie apibūdina tarsi skirtingus reiškinius: vieni jų – pabrėžia subjektyvius išgyvenimus, kiti – fiziologines organizmo reakcijas, tretieji – elgesio ar motyvacijos pokyčius. Tačiau daugeliu atvejų emocijos apima visus šiuos komponentus, o minėtus skirtumus lemia emocijų stebėjimo ir tikslaus jų fiksavimo sudėtingumas.

Psichologijos žodyne rašoma, kad emocijos – tai žmogaus tiesioginis šališkas aplinkos reiškinių ir asociacijos reikšmių išgyvenimas. Pasak C. Izardo, emocijas lemia reiškinių savybių santykis su individo poreikiais. Jos skirstomos į trumpalaikes, dažniausiai stipresnes ir intensyvesnes, ir ilgalaikes, kurios būna silpnesnės ir dažniausiai vadinamos nuotaikomis arba emocinėmis asociacijomis. Kai kurie psichologai mano, jog emocijos yra įgimtos ir priklauso nuo tam tikrų žmogaus reakcijų. C. Izardas tvirtina, kad apie dešimt žmogaus emocijų – džiaugsmas, susidomėjimas, susijaudinimas, nuostaba, liūdesys, pyktis, pasibjaurėjimas, neapykanta, baimė, gėda ar kaltė ir daugybė išvestinių emocinių būsenų – yra įgimtos (Katkus, 2006).

Žmogaus gyvenime pasireiškiantis aktyvumas visada buvo lydimas išgyvenimų. Nerastumėme individo, kuris nebūtų patyręs džiaugsmo, pykčio, baimės ar susidomėjimo. Šie išgyvenimai šiuolaikinėje psichologijoje apibrėžiami kaip emocijos. Emocija (lot. *emovere* – jaudinti) – tai vidiniai asmenybės potyriai, atsirandantys dėl konkrečių įvykių ar galimų realių pavojų. (R. Lekavičienė, 2007). Emocijas sudaro:

- fiziologinis sužadėjimas;
- išraiška;
- sąmoningas išgyvenimas.

Šios dalys viena su kita glaudžiai susijusios ir iš jų visumos galime spręsti apie savo ir kitų žmonių emocijas. Emocijų kilmė aiškinama labai įvairiai. Daugelis emocijų atsiradimo teorijų autorių apsiriboja smegenų požievis funkcijų, vegetacinių procesų tyrimu (fiziologinė kilmės samprata), o kiti žvelgia bendriau ir sieja emocijas su motyvacija. Pagal emocijų išgyvenimo

ypatybes, jas galima suskirstyti į teigiamas (meilė, džiaugsmas, susidomėjimas, nustebimas) ir neigiamas. Tačiau tik nuo tam tikros situacijos priklauso, ar emocija bus teigiama, ar neigiama. Daugelis autorių, tyrinėjusių žmogaus emocijas teigia, kad visos emocijos yra žmogui reikalingos. Komunikacinės emocijų teorijos atstovai K. Outlis ir F. Jonsonas-Lerdas teigia, kad bazinės emocijos yra tik keturios: laimė, liūdesys, pyktis, baimė. Jos sudaro asmenybės tipų nuotaikų pagrindą ir atsiranda be priežasties (Lekavičienė, 2007). O štai JAV psichologas R. Plutchikas nustatė, kad yra svarbu atpažinti kurios emocijos yra bazinės, o kurios išvestinės. Jis išskyrė 8 bazines emocijas: priėmimą, pasibjaurėjimą, pyktį, baimę, džiaugsmą, sielvartą, nuostabą, smalsumą. Šių emocijų pagrindu yra sudaromos išvestinės emocijos: pasididžiavimas (pyktis ir džiaugsmas), kuklumas (baimė ir pritarimas). Šios teorijos pasekėjas buvo K. E. Izardas. Jis teigė, kad emocija gali būti priskiriama bazinėms, jei:

- yra susijusi su konkrečiais neurofiziologiniais procesais;
- pasireiškia veido mimikoje;
- ją asmuo specifiškai išgyvena ir ji yra sąmoninga;
- atsirado kaip evoliucinių-biologinių procesų rezultatas;
- padeda žmogui adaptuotis atlikdama organizacinę ir motyvacinę elgsenos funkciją (Izardas, 1999, p. 36).

Sąvoka asociacija dažniausiai suprantama kaip ryšys tarp kelių reiškinių ar objektų. Asociacija – lot. *associatio* – suvienyti, sujungti, apvienyti. Apie asociacijas kalbėjo jau Aristotelis, teigęs, kad ką nors prisimindamas, žmogaus mintyse tarsi keliauja per ankstesnes patirtis, kol pagaliau pasiekia trokštamą dalyką (Foxas, 1999; Danesis, 2001). Asociacijos susiformuoja:

- dėl panašumų (pavyzdžiui, mandarinas ir apelsinas);
- dėl skirtumų (pavyzdžiui, švelnus ir šiurkštus);
- dėl artumo laike (pavyzdžiui, išskrendantys paukščiai ir pageltonavę medžių lapai);
- dėl artumo erdvėje (pavyzdžiui, jūra ir smėlio kopos).

Buvo pastebėta, kad asociacijas dar labiau sustiprina:

- intensyvumas (pavyzdžiui, baisi audra ir tuo metu grojanti muzika);
- neatskiriamumas (pavyzdžiui, durys ir rankena);
- pasikartojimas (pavyzdžiui, vaivorykštė ir lietus, nes jie nuolat pasirodo kartu).

M. Danesis (2001) teigia, kad ryšį (kitaip asociacija) tarp dirgiklio bei atsako galima paaikškinti visa žmogaus veikla ar mąstymo procesą. Nors tokiai minčiai pritaria ne visi psichologai, terminas „asociacija“ naudojamas tada, kai kalbama apie sąvokų, tikimybių, patirties ar kitokias

sąsajas. Iki galo nėra žinoma, kaip šios asociacijos susiformuoja – ar per tiesioginę patirtį, ar per kognityvinius procesus, ar dar kažkokiais kitais būdais (Lachmanas, Butterfieldas, 1979).

Asociacijų samprata svarbi ne tik dėl teorinių formuluočių, bet ir praktikoje. Psichologų manymu, asociacijų metodas paremtas prielaida, kad už žmogaus sąmonės ribų slypi daugybė neįsąmonintų ryšių tarp įvairių objektų. Tačiau kitose praktinėse srityse labiau domimasi įprastais ryšiais tarp dviejų objektų ar reiškinių. Galima pastebėti, kad skirtingi žmonės kelis dalykus sieja labai panašiai. Pavyzdžiui, jei skambanti muzika, kurios buvo klausomasi vaikystėje ir buvo paliestos teigiamos emocijos, klausantis tos pačios muzikos po daug metų, emocinės asociacijos primins vaikystėje skambėjusios muzikos nuotaiką, iškels vaizdinius ir prisiminimus. Ir atvirkščiai, nepatinkanti muzika asocijuosis su tam tikrais neigiamais prisiminimais. Taigi, nepaisant individualių skirtumų, susiformuoja tam tikros dominuojančios asociacijos. Klausantis atitinkamos muzikos, kyla ir atitinkamos asociacijos, kurios sukelia trumpalaikes arba ilgalaikes emocijas. Muzikos harmonija gali būti mažorinė ir minorinė. Mažorinė muzika asocijuojasi su šviesa, pozityvumu, teigiamomis emocijomis, o minorinė – su praradimu, liūdesiu ir kitais liūdnais išgyvenimais. Emocinėms asociacijoms klausantis muzikos turi įtakos ir skirtingi muzikos stiliai.

Daugelis psichologų teigia, kad emocijos nėra vien tik fiziologinės kūno reakcijos ir pažintiniai procesai. Nuo kitų kūno potyrių emocijas galima išskirti tuo, kad jos yra vertinančios (James, 1890). Anot autoriaus, įvertinimas gali atsirasti savaimė po tam tikro dirgiklio (pvz., muzikos garsai gali atrodyti arba malonūs, arba nemalonūs), tačiau gali atsirasti ir po tam tikro įvykio analizės (pavyzdžiui, apsilankius koncerte ir pamačius dideles atlikėjo pastangas koncerte, muzika, kuri anksčiau nepatiko, gali pradėti patikti).

Emocijos yra žmogaus santykio su vidinio ir išorinio pasaulio objektais išgyvenimas. K. Izardas įvardija emociją kaip „kažką tokio, kas išgyvenama kaip jausmas, kuris motyvuoja, organizuoja ir nukreipia mąstymą, suvokimą ir veikimą“ (Izardas, 1971, p. 46). Ir meninės, ir paprastosios emocijos, kurioms būdingas panašus gyvenimiškas turinys, gali atspindėti ir įtvirtinti objektyviai besiformuojančio žmogaus potyrius. Muzikos klausymo procese jos eina greta, tačiau meninės emocijos daro įtaką paprastosioms emocijoms. Taigi, susilietimas su muzika veikia žmogaus asmenybę ir jo emocijas.

Nors emocijos yra įgimtos, jos keičiasi įgyjant naujas patirtis. Estetinės emocijos pasireiškia ir formuojasi tik estetinėje veikloje. Kad atsirastų estetinės emocijos, svarbus yra emocinis jautrumas klausomos muzikos atžvilgiu (Katinienė, 1998). Žmogaus sąmonei muzikos įtakos egzistavimas neabejotinas, nes ji padeda patekti tarsi į nepaaiškinamą būseną ir patirti tai, ko normali sąmonės būklė patirti negali (Zakaraitė, 2005). Žmogaus sąmonė, veikiamą muzikos,

pasikeičia, ir ši pasikeitimą įmanoma suprasti iš įvairių emocinių reakcijų. Žmogaus sąmonės būsenos pakitimas sąlygoja kitokį erdvės ir tikrovės matymą.

Jei asmenybės dvasinį pasaulį sudaro psichologiniai komponentai – protas, jausmai, valia, vaizduotė, sąmonė, tai muzikoje ypač ryškus, vienaip ar kitaip susijusių su visais dvasinio pasaulio elementais, vaidmuo. Žmogus, tiesiogiai kontaktuodamas su muzika, ypač ryškiai jaučia savo emocijas. Anot Katinienės (2003), jis įsiklauso į muzikos skambėjimą, emocionaliai reaguoja į jos išraiškos priemones, kurios sužadina jam tam tikras nuotaikas. Įsijautimo į muziką, t.y. „kontempliacijos“ akto metu, žmogus išgyvena tas nuotaikas – patiria estetinių emocijų ir estetinio išgyvenimo momentą. Šie abu komponentai (patirtos estetiškos emocijos ir estetinis išgyvenimas) taip pat tarpusavyje artimai susiję ir sudaro estetinio muzikos suvokimo pagrindą. Aukštesnis muzikos suvokimo lygmuo apima du kitus lygmenis – emocinį ir intelektualinį. Po intuityvaus, tiesioginio įsijautimo į muzikos kūrinį gali įvykti refleksija, apmąstymas, vertinimas tų įspūdžių, kuriuos sukėlė girdėta muzika. Įsijautimas į muziką nutrūksta, pradėjus mąstyti.

V. Matonis pastebi, kad emocijos yra glaudžiai susijusios su žmogaus būseną, teigdamas, jog nuo gebėjimo emocionaliai išgyventi muzikos kūrinį priklauso asmenybės potraukis muzikai. Emocionalumas susijęs su visa žmogaus veikla: nuo juslinio dirginimo iki pat dorovinių jausmų, vertybinių orientacijų, pasaulėžiūros. Autorius pastebi, kad emocionalumui ypatingą reikšmę turi muzikinė sąmonė. Juk negali teigiamas emocijas kelti tai, kas neįdomu, negražu ar nepatrauklu, o gal net ir visiškai nepatinka (Matonis, 1991). Mūsų genetinėje sistemoje muzika yra tarsi užkoduota kaip viena iš septynių protinių gabumų. Pasak E. Ciolkovskio, muzika gali sužadinti teigiamas ir neigiamas emocijas. (cit. pagal Markūnaitę, 2007). Ji sukelia ne tik emocijas, bet stipriausiai iš visų meno rūšių veikia žmogaus psichiką. Priklausomai nuo nuotaikos, temperamento, amžiaus tarpsnio, kiekvienas klausytojas gali rasti skirtingą emocinį turinį.

Apie tokius pojūčius kaip klausantis patinkančios muzikos nugara pereina šurpas arba jaučiamas tartum gerklėje įstrigusio gumulo pojūtis, yra gana reti, bet unikalūs. Harvardo universiteto absolventas Matthewas Sachsas domėjosi, kodėl klausantis muzikos su kai kuriais žmonėmis vyksta tokie neįprasti pojūčiai ir kas sukelia panašias reakcijas. Jo tyrime sutiko dalyvauti dvidešimt studentų, iš kurių dešimt studentų buvo patyrę panašius simptomus, o kiti dešimt niekada nieko panašaus nebuvo patyrę. Peržiūrėjus visų tyrimo dalyvių smegenų atvaizdus, M. Sachsas pastebėjo, kad tų, kuriems muzika sukeldavo emocinę ir fizinę reakciją, smegenys skiriasi nuo tų, kurie į muziką taip stipriai nereaguoja. Atlikus tyrimą, paaiškėjo, kad pirmųjų dešimties studentų smegenys išsiskiria tankesniu skaidulų tinklu, kuris atsakingas už klausą ir emocijas, o tai reiškia, kad tarp šių sričių sparčiau ir aktyviau perduodami impulsai. Šiuo tyrimu buvo atskleista, kad

asmenys, kurie klausydamiesi patinkančios muzikos patiria minėtus pojūčius, geba išgyventi stipresnes ir gilesnes emocines asociacijas nei daugelis. Muzikos sukelti pojūčiai taip pat gali būti skatinami prisiminimų, susijusių su konkrečia daina.

Vienas iš svarbesnių žmogaus socialinio išsivystymo rodiklių yra tai, kad šis geba adekvačiai ir su atitinkamu intensyvumu išreikšti savo emocijas. Girdimas muzikos kūrinys padeda emocionaliai išgyventi skleidžiamą turinį ir giliau suvokti meninį vaizdą. Atsiradusią emociją, žmogus jaučia ne tik vidinėmis, bet išreiškia ir išorinėmis emocijomis: mimika, žvilgsnis, pantomima, išraiškingi judesiai, kalbos intonacija. Kaip teigia emocijas tyrinėję mokslininkai (Izardas, 1971; Teplovas, 1947; Katinienė, 1994) žmonės, kurie klausosi gyvai atliekamos muzikos, yra emociškai jautresni, geba raiškiai išreikšti savo emocijas, kurios atlieka svarbų vaidmenį muzikos suvokimo ir muzikinio skonio patyrimo.

Apibendrinant, galima teigti, kad emocijos yra žmogaus santykio su vidinio ir išorinio pasaulio objektais išgyvenimas. Emocijas lemia reiškinių savybių santykis su individo poreikiais. Emocijos gali būti teigiamos ir neigiamos priklausomai nuo situacijos, tačiau visos emocijos yra žmogui reikalingos. Muzika sukelia ne tik emocijas, bet stipriausiai iš visų menų veikia žmogaus psichiką. Žmogus, tiesiogiai kontaktuodamas su muzika, ypač ryškiai jaučia savo emocijas – jis įsiklauso į muzikos skambėjimą, emocionaliai reaguoja į jos išraiškos priemones, kurios sužadina jam tam tikras nuotaikas ir emocines asociacijas.

2.2. Muzikos poveikio ir emocinių asociacijų raiška įvairiais amžiaus tarpsniais

Muzika iš visų menų gali labiausiai paveikti bet kurio amžiaus žmogaus emocijas. Kaip kiekviename žmogaus amžiaus tarpsnyje būdingi atskirų organizmo dalių ir jų funkcijų pokyčiai, taip ir į skirtingus muzikos stilius kiekvienas žmogus reaguoja skirtingai. Atliekant muziką neabejotinai svarbią reikšmę užima ir emocijos. Muzikos ir emocinių išgyvenimų ryšys yra bene seniausiai pastebėta ir dažniausiai minima savybė. Nuo seniausių laikų tvirtinama, kad muzika gali fiksuoti emocinį žmogaus būvį, kaip, beje, ir tai, kad ji labiausiai iš visų menų sužadina jausmus ir emocijas (Katkus, 2006). Muzika veikia žmogų visais jo amžiaus tarpsniais. Paveikimo pobūdis priklauso nuo raidos fazės sąlygojamų ypatumų – fizinės, psichinės, socialinės brandos, kultūros sąlygų, daiktinės bei dvasinės veiklos pobūdžio, krizių intensyvumo (Rinkevičius, 2006).

Gyvai atliekamos muzikos poveikis tyrinėjamas ne tik nuo vaiko gimimo, o kur kas anksčiau. Mokslininkai ištyrė, kad muzika daro poveikį nėštumo metu (Schwartzas, 1997). Muzika žmogaus organizmą veikia, kai iš ausies garso vibracija patenka į smegenis. Kadangi visos

organizmo funkcijos vienaip ar kitaip susijusios su smegenimis, tai pakitimai, vykstantys jose, veikia organizmo fiziologinius procesus. Tačiau muzikos garsai – tai visų pirma harmonija. Klausydamas tokių garsų žmogaus visas organizmas ir smegenys pradeda dirbti harmoningai. Todėl muzikiniai garsai veikia žmogaus jausmus, emocijas, psichiką. Muzikiniai garsai priverčia vibruoti žmogaus emocijas, o muzikinė vibracija – tai lyg užkoduotos emocijos. Tokiu pačiu būdu muzika veikia ir dar negimusį kūdikį. Mokslininkai ištyrė, kad harmoninga muzika padeda jam formuotis, todėl šis poveikis yra pats stipriausias mažylio augimui ir vystymuisi. Ištirta, kad garsiniu poveikiu galima sulėtinti arba pagreitinti kūdikio vystymosi procesus.

D. Campbellas mano, kad aplinkos garsai didelį poveikį turi kūdikio klausai apie 18 nėštumo savaitę, o muzikos garsai turi įtakos vaiko smegenų formavimuisi. Vėlesniame kūdikystės laikotarpyje muzika gali suaktyvinti fiziologiją, paveikti protą ir elgesį. Toks poveikis yra paaiškinamas todėl, kad: muzikos garsų poveikis nuramina ir paskatina judėjimą bei širdies plakimą; neišnešioti kūdikiai, girdėdami klasikinę muziką, priauga daugiau svorio ir jų išgyvenimo tikimybė didesnė; mažų vaikų, kurie domisi muzika, matematiniai įgūdžiai geresni ir jie greičiau už savo bendraamžius išmoka skaityti; suaugusių žmonių, kurie yra muzikantai, smegenų veikla geresnė nei nemuzikuojančių (Campbellas, 2005).

Prancūzų psichologas Pjažė nustatė, kad muzika yra įgimtas gabumas, kuris pasireiškia trečiaisiais, ketvirtaisiais gyvenimo metais (Žukauskienė, 2001). Intuityviai suprasdamas žmogaus raidą, R. Štaineris (2005) panaudojo muziką kaip atspirties tašką savo garsiajam Valdorfo ugdymui. Jis pripažino, kad muzika yra intelekto, kūrybingumo, matematinių gebėjimų ir dvasinės raidos pagrindas, galbūt ir pati didžiausia iš visų menų. Taigi jos poveikis žmogui akivaizdus – „paprasti muzikos elementai – ritmas ir tonas – tarsi sąmoningai skirti protui sužadinti“. Tačiau muzika turi ir trečią įrodytą pranašumą – galią, kurią ankstesnės kartos suvokė ir pripažino jau nuo seniausių laikų.

Ikimokyklinio amžiaus vaikai yra emocingesni už suaugusius, dėl to ir muzikos poveikis jiems yra didesnis. Jų emocinis jautrumas muzikos suvokimui yra gana atviras, todėl ikimokyklinio amžiaus vaikai labai emocionaliai išgyvena girdimos muzikos garsus. Muzikos reikšmė yra svarbi dėl dviejų priežasčių: muzika ir jos veikla turi įtakos visai jo raidai; muzikavimas lavina muzikinius gabumus. Yra žinoma, kad muzikos garsai suteikia nusiramimą ir gydo. Pvz., ištirta, kad mikčiojimą geriausiai gydo dainavimas. Sunkiai ištariamus ir užsikertančius žodžius įmanoma ištarti dainuojant. Muzika turtina vaiko vaizduotę kai šie klausosi animaciniuose filmuose skambančių melodijų, kurios siejasi su tam tikrais pasakų personažais. (E. Surjo, 1989). Apie tokius estetikus, psichologus bei estetikus kaip E. Langeris, Gordonas, Vygotskis ir kt., aprašo A. Katinienė (1998). Minėti autoriai, nagrinėję muzikos suvokimo reikšmes, išskiria tokius muzikos turinio darinius:

emocijos, kurios reaguoja į tam tikrą dirgiklį; muzikinė vaizduotė, kuri atsiranda sąmonėje. Pasak Z. Rinkevičiaus (2002), muzikos poveikis sužadina vaizduotę, lavina fantaziją. Muzikos garsuose yra kažkokių ypatingų galių, kurių dėka pasitraukia nervinė įtampa, atsiranda gebėjimas geriau įsiminti ir išmokyti naujus dalykus. Dėl racionalių mąstymo ir sužadintos vaizduotės, galvos smegenų dalys veikia atskirai. Loginis mąstymas sužadina kairinį, o vaizduotė dešinįjį pusrutulį, susijusį su neverbaline, vaizdine kalba, simboliais bei jų emociniais poveikiais (Rinkevičius, 2002).

Sąmonės ir pasąmonės ryšys girdint muziką – labai svarbi sritis, kurioje ir vyksta esminiai emociniai išgyvenimai. Gebėjimas išgirsti, klausytis ir įsiklausyti į muzikos garsus, įvertinti skirtingus stilius yra pagrindinis muzikos reikšmių, taigi, ir emocijų šaltinis. Ne kiekvieną muziką girdint, mūsų emocijos reaguoja vienodai. Klausantis ramios muzikos, žmogus atsipalaiduoja, nusiramina, mintimis nugrimzta į gilią praeitį, o skambant trankiai muzikai, užplūsta energijos proveržis arba gali išsiveržti net pyktis ar agresija. Muzika sužadina emocijas, kurios susijusios su mūsų kvėpavimu. Pavyzdžiui, ko nors išsigandę, mes imamame greičiau kvėpuoti, tuo tarpu širdis plaka dažnesniu ritmu. Todėl galime teigti, kad muzikos pagalba galima veikti žmogaus emocinę būklę.

Šiandienos mokslininkai stebėjimais ir tyrimais įrodė, kad darni, skambi, pavyzdžiui akademinė arba liaudies muzika gerina virškinimą, malšina skausmus, gydo širdies bei dvasios (psichinės) ligas. Tačiau kaip ir buvo užsiminta anksčiau, muzikoje esama ir tokių sąsambų, kurie ardo, griaua sveikatą, gniuždo ir žlugdo žmogų, jo asmenybę ir dvasią. Triukšminga rėkianti dabartinė pramogų muzika skatina nepakeliamos įtampos (streso) hormonų gamybą. Jų veikiamas žmogus užmiršta ką patyręs ar mokęsis, ilgai ima darytis piktas, irzlus ir žiaurus, gerokai sumenksta jo atmintis, vaizduotė, proto pajėgumas. Žinomas atvejis kaip paauglys kurį laiką be perstojo klausėsis grupės „AC/DC“ dainos „Pragarų varpas“, siautulio pagautas nušovė 16 žmonių. Kita tos pačios grupės daina „Kelias į pragarą“ taip pat sukėlė nemažai beprasmiškų žmogžudysčių. Tačiau apie muziką kaip terapiją rašoma Biblijoje, kuri buvo parašyta tarp 1450 m. pr. Kr. iki maždaug 100 m. po Kr. Ten minima dar viena unikali muzikos poveikio istorija kai tuo metu Izraelio karalių Saulių Dovydo arfa grojama gyva muzika išgydė tuometinį karalių nuo depresijos (Šventasis raštas, senasis testamentas 2 Samuelio skyrius).

Pasak K. Kemperio, teigiamas aukštų dažnių garsų poveikiai gerina žmogaus smegenų veiklą. Šie muzikoje vyraujantys veiksniai (melodija, ritmas, harmonija, tembras ir stilius) turi įtakos žmogaus fiziologiniams, emociniams ir kognityviniams procesams ir veikia jo elgesį. Muzikos klausomasi dėl įvairių priežasčių, nes atlikti tyrimai įrodė, kad ji turi poveikį širdies darbui ir visai nervinei sistemai. Tyrimai rodo, kad suderinta muzika gali teigiamai veikti širdies ir

kraujagyslių, kvėpavimo ir nervų sistemos veiklą (Milukas-Kolasas, 1996). Taip pat įrodyta, kad muzika turi įtakos žmogaus nuotaikai, ji gali padidinti arba sumažinti darbingumą. Taigi, muzikos pagalba galima koreguoti emocines būsenas (Milukas-Kolasas B., Matejekas M., Stupnickis R., 1996).

O štai A. Maslowas (2006) teigia, kad muzikos poveikis ir emocinių asociacijų raiška veikia jaunuolį kaip psichoterapija ir atsiliepia jo elgesyje. Pasak autoriaus, muzika gali būti jauno žmogaus charakterį formuojančiu veiksnium. Muzikos atlikimas gali būti motyvuotas, būtent kai stengiamasi perteikti patirtį, sužadinti emocijas. Arba jis gali būti nemotyvuotas, o tai reiškia, kad jis veikia ekspresyviau, o ne komunikaciniu, kai kreipiamasi į vieno asmens vidų, o ne į asmenų tarpusavio santykius. Todėl nuo pasirinktos muzikos priklauso jaunuolio charakterio ir pačios asmenybės raida.

Pasak V. Matonio, muzikos kūriniai formuoja žmonių pažiūras, dorovines nuostatas, ugdo poreikį didžiausiam dvasiniam aktyvumui – kūrybiškumui. Šių dienų jaunuolių estetinę sąmonę nustelbia lengvos muzikos žanras. K. E. Behne, patvirtina, kad žmogaus amžiaus tarpsnis pats svarbiausias veiksnys, darantis įtaką muzikos stiliaus pasirinkimui. Todėl manoma, kad jaunuolio amžiuje kuomet žmogaus vidiniame pasaulyje vyksta daugybė perversmų, labai svarbu išanalizuoti kas iš tikrųjų lemia muzikos žanrų pasirinkimą, kokią įtaką daro pasirinkta klausoma muzika jaunuolių emocinėms asociacijoms bei tolimesniam muzikiniam išprusimui.

Skirtingi muzikos stiliai atlieka skirtingą poveikį, nuotaikas bei skirtingai atliepia žmogiškuosius poreikius. Pasak J. Katinienės (1998), jaunuolių amžius pasižymi mažesniu tolerantiškumu naujai išgirstai muzikai. Nežinoma muzika atrodo taip pat įtartina kaip sutiktas nepažįstamas žmogus. Jaunuolių pamėgta muzika iš dalies supažindina su jaunuolio tapatybe, jo individualumu. Pasirinkta klausoma muzika gali atskleisti, kokios nuotaikos ar būsenos vienu ar kitu metu yra jaunuolis. Pasak Fowlerio (1995), muzikos, kurios asmuo klausosi ir kuri jam yra priimtina, daug ką pasako apie tai kas jis yra. Muzikinių orientacijų simpatijos ir antisimpatijos išreiškia asmens muzikinį skonį. Muzika padeda apibrėžti ir atskleisti asmenybės esybę.

Pasak K. Roulstono, jaunuoliai mėgsta greitesnę muziką, taip pat pirmenybę teikia pažįstamai, žinomai palyginus su nežinoma muzika. Anot autoriaus, renkantis klausyti muziką jaunuoliai dėmesį kreipia į atlikėjo amžių, šalį, iš kurios kilęs, lytį, į atlikėjo ar klausytojo rasę. R. Kopiezas ir M. Lehmanas apžvelgė lyčių skirtumus pamėgtos muzikos atžvilgiu ir padarė išvadą, kad merginos klausosi įvairesnio stiliaus muziką, nei vaikinai. Jos, mažiau negu vaikinai nusistačiusios prieš akademinio stiliaus muziką. Jaunuoliai lyginant su merginomis, yra labiau linkę klausytis sunkiosios muzikos bei yra mažiau atviresni neiprasto stiliaus muzikai. Apskritai jaunuolių

amžiuje vaikinai labiau klausosi „sunkesnės“ – roko muzikos, o merginos „lengvesnio“ pobūdžio romantinės muzikos. T. Bogtas ir L. Keijsersas teigia, kad merginos didesnę dėmesį skiria pop, R&B, džiazų muzikos stiliams, vaikinai – hip-hop, metalo, roko ar elektroninei muzikai. Įrodyta, kad jaunuoliai renkasi tokią muziką, kuri užpildytų jų poreikius nuo asmeninių iki socialinių (nuotaikos apibūdinimas, tylos užpildymas) sričių. Tačiau atlikti tyrimai rodo, kad su amžiumi jaunuolių muzikinis skonis keičiasi. T. Gracykas teigia, kad muzikos klausymas yra vienas iš dalykų, kurie formuoja žmogaus tapatybę.

Apibendrinant, galima teigti, kad kiekviename amžiaus tarpsnyje muzikos poveikis yra skirtingas. Ir nors vienokį poveikį muzika atlieka kūdikystėje, visai kitą vėlesniuose amžiaus tarpsniuose. Stiprų poveikį jaunuolių pasirinktai muzikai daro šių dienų formuojamas muzikinis skonis, kuris tartum „diktuoja“ kas yra populiaru, gražu ir madinga. Muzikos poveikis ir emocijų asociacijų raiška veikia jaunuolio psichiką ir atsiliepia jo elgesyje. Gydomąjį poveikį emocijoms atlieka rami, akademinė muzika, griauanti, iššaukianti agresiją – triukšminga, rėkianti sunkiojo metalo ar roko stiliaus muzika.

2.3. Gyvai atliekama muzika kaip jaunuolių emocines asociacijas sąlygojantis veiksnys

Muzika – tai viena iš meno sričių, kuri išsiskiria ypatinga intonacine kalba ir išsako žmogui aktualias prasmes, atskleidžia dvasinių išgyvenimų esmę. Be didelių mokslo žinių, muzika garsine informacija išreiškia žmogaus emocijas, išryškina vertybines nuostatas bei mintis, santykį su aplinkiniais ir būtimi. Per muziką žmonės gali susikalbėti net nežinodami vieni kitų gimtosios kalbos, nes muzika kalba „širdies kalba“. Ją girdint ne tik atsiveria žmogaus išgyvenimai, bet ir sąmonės vertybinės orientacijos bei nuostatos svarbiais gyvenimo klausimais (cit. pagal Rinkevičių).

Vis dažniau gyvo muzikos atlikimo įvertinimo fenomeną aiškinasi mokslininkai, o psichologinėje literatūroje tyrinėjami muzikos atlikimo įvertinimo principai. Iki šiol nebuvo atlikta pakankamai išsamių empirinių tyrimų nagrinėjančių muzikos atlikimo įvertinimo procesus, todėl šių problemų išsiaiškinimas, pateikiant pagrįstas išvadas bei rekomendacijas, gali ne tik padidinti muzikos atlikimo vertinimo objektyvumą, bet ir pagerinti bendrąjį atlikimo kokybės suvokimą (Surjo, 1989).

Muzika veikia visa, kas gyva: žmones, gyvūnus, augalus, dar negimusį kūdikį. Be abejonės labiausiai ji veikia jauną žmogų ir jo vidinį emocinių asociacijų ir pojūčių srautą. Tokia muzika pranoksta aiškiausią loginę sąmonę ir objektyvų žinojimą. Ji iš vidinių dvasios gelmių veikia intelektą, padeda pajusti ir suprasti žmogaus vidinio pasaulio anatomiją, jo vertybines nuostatas ir tuo pagrindu apsispręsti valios laisvei. Galbūt neatsitiktinai jos yra tiek daug sukurta ir kiekvienas jaunuolis, ieškodamas savo tapatumo, ieško ir jo poreikius atliepančios muzikos (Erdonmezas, 1997).

Mūsų dienomis jaunuolių estetiniam suvokimui didžiulį poveikį turi įvairaus žanro, o labiausiai, lengvoji (populiarioji) muzika. Dėl paviršutiniško įsigilinimo į skambančią muziką, jaunuoliai klausosi prastos muzikos, kuri tarytum „diktuoja“ kas populiaru, gražu ir vertinga. O muzika, pasak D. Katkaus – tai „ne paprastas garsų mišinys, o tam tikra organizuota jų struktūra, visuomenėje ir kultūroje įgaunanti prasmę, kuri skleidžiasi dėl to, kad tą specifinę struktūrą galima pakartoti ir atsiminti“ (Katkus, 2006, p. 12). Muzika, skambanti gyvai, turi įtakos jaunuolių emocijoms ir tik muzikaliai išprususi asmenybė geba rinktis kokybišką muziką. Nes muzika tartum kalba emocine kalba, kuri gali perteikti subtiliausius jausmų ir nuotaikų niuansus, o muzikavimas – tarsi pokalbis, kuris vyksta tarp klausančio ir atliekančio muziką. Muzika sužadintos emocijos skatina atitinkamai elgtis, geriau suprasti savo vidinį vertybių pasaulį, geriau suvokti gyvenimo prasmę. Per muziką klausytojas klausosi tarsi pats savęs. Muzikoje, pasak Matonio (1991), labiau dominuoja emocijų sfera, kuri įtaigiau ar ne taip įtaigiai, bet pasireiškia kiekviename kūrinyje. Todėl

apie muziką dar yra sakoma, kad ji yra emocijų menas. Muzika perteikia socialinius ir psichologinius reiškinius, o jausmai – padeda individui išskirti iš aplinkos tuos objektus, kurie atitiktų jo poreikius ir juos išreikšti. Išreiškdami vidinius poreikius per aktualią sau veiklą, jausmai išreiškia ir pačią asmenybę bei jos požiūrį į ją supantį pasaulį.

Sukurtoje muzikoje atsispindi daugelis kompozitoriaus kuriamos muzikos faktorių: tai jo socialinė, ekonominė, politinė aplinka, nuotaikos ir emocijos, muzikinė kultūra. Aktyviausi įvairių stilių muzikos klausytojai yra jaunuoliai. Skambanti populiarioji, roko, indie, hip-hop ir kitų stilių muzika formuoja jauno žmogaus muzikinį skonį, perteikdama gana skurdų muzikinės kalbos žodyną: nepakanka dermių, harmoninių funkcijų kaitos ir kt. Nežiūrint į tai ir per daug nesigilinant, nemaža dalis jaunų žmonių susižavi roko ar kitų stilių muzika nesusimąstydami koks toje muzikoje tekstas ir kokią žinutę norima perteikti transliuojama muzika. Regimbalas (1990) savo straipsnyje „Rokas: jo žavesys ir agresija“ apžvelgia trankios muzikos įtaką ne tik jaunuoliams, bet ir apskritai žmogui. Yra žinoma, kad šios muzikos muzikantai ir jos klausytojai turi rimtų klausos, regos, stuburo, endokrininės bei nervų sistemos pažeidimų. Nustatyta, kad ši muzika sukelia stulbinamus kvėpavimo bei pulso pakitimus, padidina endokrininių liaukų, o ypač sklydliaukės, reguliuojančios organizmo gyvybinius procesus, sekreciją. Muzika savyje turi didžiulę jėgą, kuri pasireiškia ne tik per atliekamos muzikos išraiškos priemones, bet ir per joje skambantį atitinkamą tekstą.

Kadangi gyvai atliekama muzika tiesiogiai susijusi su vizualiu atlikėjo poveikiu, ji yra svarbus veiksnys, lemiantis jaunuolių emocišes asociacijas. Jei klausomasi įžymaus atlikėjo, kuris geba profesionaliai perteikti muziką, neabejotinai klausytojas perims ir jo manieras, gyvenime pasirenkamus jo prioritetus, išvaizdą ir pan. Atlikdamas gyvą muziką, atlikėjas „dalinasi“ savo vidinių išgyvenimų patirtimi, o klausytojas ne tik gėrisi skleidžiama muzika, kuri jam patinka, bet ir patiria perteikiamos muzikos emocijas. Labai svarbus aspektas atlikėjo įvaizdyje yra jo kūno kalba, jo vidinė savijauta ir tai kaip jis geba perteikti muzikos garsus taip, kad sujaudintų klausytoją. Atlikėjo įvaizdžio specifiškumas, pasak L. Navickaitės-Martinelli (2013) apibūdinamas tuo, kad kiekvienas atlikėjas yra savita, unikali, įvairių aplinkos veiksnių veikiamas asmenybė su tik jai vienai būdingomis charakterio savybėmis. Būdamas scenoje, atlikdamas kūrinis ir bendraudamas su scenoje esančiais muzikantais bei žiūrovais, atlikėjas parodo ne tik savitą muzikos pajautimą, savo techninius sugebėjimas, muzikalumą, virtuoziškumą, interpretacijos galimybes, bet ir atskleidžia save kaip asmenybę. Todėl jauni žmonės renkasi klausytis vienokio ar kitokio pobūdžio muzikos ne tik dėl patinkančio muzikos stiliaus, bet jiems patinka ir pats atlikėjas.

Gyvos muzikos atlikime svarbus girdimasis ir regimasis aspektas, kuris įtakoja žmogaus klausos ir regos jutimines psichofiziologines ypatybes. Jutimas (pojūtis) – tai „procesas, kai mūsų

receptoriai bei nervų sistema priima ir perteikia aplinkos, arba vidaus dirgiklių energiją“ (Myers, 2000, p. 182). Jutimas – tai kūno gebėjimas aptikti ir suprasti vidinius ar išorinius dirgiklius (pvz., akys aptinka šviesos bangas, ausys – garso ir kt.). Nors muzikos atlikime visų pirma svarbiausias yra girdimasis aspektas, tačiau daugelis autorių analizavusių muzikos poveikio reikšmę, pripažįsta ir vizualią muzikos atlikimo reikšmę. Muzikos atlikimas neapsiriboja vien garsais, nes pasirodymo metu atlikėjas vizualiai komunikuoja su auditorija. Taip būtų galima daryti prielaidą, kad gyvai skambanti muzika sukels stipresnį poveikį ir palies emocines asociacijas kai bus matomas ją atliekantis žmogus, negu klausantis muzikos įrašo. Gyvai atliekamos muzikos metu atlikėjo klaidos tik dar labiau pagyvina patį muzikos atlikimą ir leidžia klausytojui susitapatinti su atliekama muzika, suprantant, kad ji skamba čia ir dabar. Gyvai perteikiamos emocijos ir jausmai dar labiau suartina klausytoją su atlikėju, o muzika skambanti realiu laiku suteikia naujas prasmes.

Pastebėta, kad muzika, kuri skambėjo nuo pat vaikystės, kurios buvo klausomasi, būnant su draugais, ar muzika, kuri kažkada padarė didžiulį poveikį, bus klausoma ir vėliau. Svarbiausias muzikos klausymosi tikslas – emocinis santykis su meno kūrinio bei jo perteikiamų vertybių išgyvenimas. E. Clarkas (2005) teigia, kad išraiška arba jausmai yra labai svarbūs atliekant bet kurio stiliaus muziką. Tą išraišką ar pojūtį kiekvienas atlikėjas perduoda per savo atliekamą muziką, o tai neabejotinai darys poveikį ir klausytojams, kurie šiuo atveju yra jaunuoliai. Muzikos atlikime dalyvauja pagrindiniai trys komponentai, kurie svarbūs tiek atlikėjui, tiek klausytojui: psichologinis, jausminis ir vizualus (kūno kalba). Labiausiai jie jaučiami klausantis gyvai atliekamos muzikos, nes yra ne tik girdimi, bet ir matomi bei jaučiami.

Apibendrinant galima teigti, kad muzikos atlikimas neapsiriboja vien garsais, nes pasirodymo metu atlikėjas vizualiai komunikuoja su auditorija. Taip būtų galima daryti prielaidą, kad gyvai skambanti muzika sukels stipresnį poveikį ir palies jaunuolių emocines asociacijas labiau kai bus matomas ją atliekantis žmogus, negu klausantis muzikos įrašo. Daugelis jaunuolių muziką renkasi pagal tai, kas ją atlieka arba tą, kurią girdėjo ankstyvoje vaikystėje. Skambanti gyva muzika ir vizualiai matomas atlikėjas yra vienas iš svarbiausių veiksnių, darančių poveikį jaunuolių emocinėms asociacijoms, nes tuomet muzika įtaigiau pasiekia klausytoją, o šis nelieka jai abejingas.

3. 17–20 METŲ JAUNUOLIŲ MOTYVACINIŲ INTERESŲ GYVAI ATLIEKAMOS MUZIKOS ATŽVILGIU TYRIMAS

3.1. Tyrimo metodologija

Siekiant atskleisti gyvai atliekamos muzikos poveikį jaunuoliams (17–20 metų), buvo atliktas tyrimas, pasirenkant kokybinio tyrimo strategiją, kuris sudaro prielaidas išsamiai apibūdinti tiriamą reiškinį bei įvertinti jo validumą. Tinkamoms išvadoms sudaryti buvo pasirinkti tokie atvejai, kurie buvo informatyvūs tiriamuoju požiūriu. Tyrimo duomenys buvo renkami pasitelkus struktūruotą, iš dalies standartizuotą (kai tyrėjas užduoda tik tuos klausimus, kuriuos yra numatęs iš anksto) interviu metodą, kurio pasirinkimą sąlygojo orientacija į įžvalgas bei perteikiamas prasmės (Gilhamas, 2005). Pusiau struktūruoto interviu metodas sudarė tinkamas prielaidas apklausti respondentus, įvertinti jų pasisakymus ir atlikti tyrimą.

Kokybinio tyrimo klausimai buvo sudaryti 2019 m. lapkričio mėnesį, o atsakymus į pateiktus klausimus respondentai pasirinko atsakyti raštu. Tyrime dalyvavo 12 respondentų, iš jų 9 merginos ir 3 vaikinai. Atsižvelgiant į šių dienų jaunuolių charakteristiką, kaip šie labiau linkę bendrauti forumuose ir socialiniuose tinkluose, nebuvo keista, kad visi respondentai atsisakė kalbėti interviu metodu, o pasirinko atsakyti į klausimą raštu. Interviu, kaip kokybinių duomenų rinkimo metodo, taikymas grindžiamas prielaida, kad prasminga žinoti informantų požiūrius, vertinimus ir nuomones. Interviu siekiama suvokti informantų patirtį, sužinoti nuomones tiriamuoju klausimu, kurias jie išsako savais žodžiais (šiuo atveju raštu). Kiekvienas žmogus vartoja tam tikrus terminus gyvenimo įvykiams aprašyti bei savo požiūriui išsakyti. Atsakinėjant į pateiktus klausimus, respondentams nebuvo primestos šio darbo autorės suprantama terminologija ar išankstinės schemos.

Tyrimo dalyvių skaičius buvo numatytas jau prieš pradėdant atlikti tyrimą. Buvo suformuota 10 klausimų, į kuriuos atsakė raštu 12 informantų. Kadangi rašto darbo autorė dirba darbą, susijusį su gyvai atliekama muzika, pati kuria ir atlieka muziką, iškilo natūralus poreikis ištirti gyvai atliekamos muzikos poveikį jaunuolių emocinėms asociacijoms: kokius jie patiria jausmus, emocijas ir išgyvenimus, klausydami muzikos; ar lankosi gyvos muzikos koncertuose; kokia muzika vyrauja jų grojaraštyje.

Tyrimo dalyvių imtis

Pagrindinis tiriamiesiems keltas reikalavimas – pasirinktas amžiaus tarpsnis ir tai, kad respondentai būtų muzikantai, grojantys kažkokiu muzikos instrumentu ar dainuojantys. Informantų charakteristika pateikta 1 lentelėje.

Prieš interviu visi tiriamieji buvo supažindinti su tyrimo tikslu, buvo gautas žodinis asmenų sutikimas dalyvauti tyrime. Tyrimo metu buvo laikomasi tyrimo etikos taisyklių, o tyrėjas iš informantų gavo formalius sutikimus dalyvauti tyrime. Buvo pateikta interviu tema, pranešta iki kada reikia atsakyti į pateiktus klausimus, paaiškinta ko tikimasi iš informantų ir šio tyrimo. Respondentams buvo paaiškinta, kad dalyvavimas tyrime, t.y. jų atsakymai į klausimus yra konfidencialūs ir jų vardai neidentifikuojami.

1 lentelė

Informantų charakteristika

Eilės Nr.	Lytis	Amžius	Mokymo įstaiga
1.	Mergina	19	Šiaulių Sauliaus Sondeckio menų gimnazija
2.	Mergina	17	Šaukėnų gimnazija
3.	Mergina	17	Šaukėnų gimnazija
4.	Vaikinas	17	Šaukėnų gimnazija
5.	Vaikinas	20	Klaipėdos LCC tarptautinis universitetas
6.	Mergina	18	Šiaulių Sauliaus Sondeckio menų gimnazija
7.	Vaikinas	18	Šiaulių Juliaus Janonio gimnazija
8.	Mergina	19	Šiaulių Juliaus Janonio gimnazija
9.	Mergina	19	Šiaulių Juliaus Janonio gimnazija
10.	Mergina	17	Šaukėnų gimnazija
11.	Mergina	18	Šiaulių Juliaus Janonio gimnazija
12.	Mergina	21	Klaipėdos LCC tarptautinis universitetas

Duomenų analizė

Tyrimo duomenų analizei buvo panaudotas tradicinis kokybinės turinio (*content*) analizės metodas. Kokybinė turinio analizė tyrimų metodologijoje suprantama kaip metodas, tinkantis tekstų analizei bei leidžiantis analizuojamo teksto pagrindu daryti individualias išvadas (Mayring, 2010).

Kokybiniame tyrime turinio analizės metodas gali būti grįstas indukcinė arba dedukcinė logika, kurios pasirinkimą sąlygoja tyrimo tikslas (Elo, Kyngas, 2008). Laikomasi nuostatos, kad kai apie reiškinį nėra pakankamai ankstesnių žinių arba kai tos žinios fragmentiškos, rekomenduojamas indukcinis metodas. Dedukcinis turinio analizės metodas taikomas, kai analizės struktūra operacionalizuojama, remiantis ankstesnėmis žiniomis, o tyrimo tikslas – teorijos tikrinimas. Atliekant kokybinę turinio analizę, indukcinė logika grįsto metodo atveju einama nuo specifinio prie bendro, pavieniai atvejai stebimi, jungiami į visumą ar bendrą teiginį

Atliekant tyrimą buvo pasirinktas indukcinė logika grįstas tradicinis kokybinės turinio analizės būdas. Visas kokybinės turinio analizės procesas vyko trimis etapais: pasirengimo, organizavimo ir duomenų analizavimo. Buvo pasirenkami jaunuoliai (17–20 metų) amžiaus iš skirtingų mokymosi studijų, tačiau glaudžiai susiję su muzika, laisvalaikiu grojantys ar dainuojantys.

3.2. Jaunuolių požiūrio į gyvai atliekamos muzikos poveikį tyrimo rezultatų analizė

Siekiant išsiaiškinti ar gyvai atliekama muzika turi įtakos jaunuolių emocinėms asociacijoms, buvo suformuluoti šie klausimai:

- 1) Kas paskatino domėtis muzika ir kodėl?
- 2) Ar Jums muzika tai ta sritis, be kurios negalėtumėte gyventi, ar atsipalaidavimo priemonė, kuri reikalinga tuštumai užpildyti? Atskleiskite savo mintis plačiau kam apskritai reikalinga muzika?
- 3) Kai muzikuojate, dainuojate kokius tuomet patiriate išgyvenimus? Pamėginkite juos įvardinti ir apibūdinti: kokios tuomet būna jūsų emocijos ar vidiniai išgyvenimai.
- 4) Koks muzikos stilius jums yra artimiausias ir kodėl? Kurio stiliaus muzikos dažniausiai klausotės, o galbūt ir atliekate?
- 5) Kaip Jūsų emocinę būseną veikia įvairūs gyvai atliekamos muzikos stiliai?
- 6) Ar vizualus atlikėjo poveikis turi įtakos emocijoms, klausantis gyvai atliekamos muzikos?
- 7) Ar lankotės gyvo garso koncertuose? Jei taip, papasakokite plačiau kodėl.

- 8) Kokį poveikį Jūsų emocijos turi muzikos stiliaus ar žanro pasirinkimui? Ar rinkdamiesi patinkantį muzikos kūrinį atsižvelgiate į savo emocinę būseną?
- 9) Pateikite mėgstamo atlikėjo ar muzikinio stiliaus pavyzdį ir nupasakokite jo poveikį jūsų emocinėms asociacijoms?
- 10) Ar gyvai atliekama muzika turi didesnę poveikį nei įrašyta? Kodėl?

2 lentelė

Klausimas: kas paskatino domėtis muzika ir kodėl?

TEIGINYS	Subkategorija	Kategorija
<i>Muzika domiuosi nuo mažens, paskatino tėvai, auklėtojai (T1).</i>	Tėvų rekomendacija	Muzikos svarba
<i>Muzika paskatino domėtis tėvai, nes visi šeimos nariai muzikantai (T10).</i>		
<i>Muzika paskatino domėtis tėvai, nors patys nebuvo muzikantai (T12).</i>		
<i>Muzika paskatino domėtis tėvai, anot jų, menai (dailė ar muzika) yra svarbi sritis, padedanti žmogui augti ir tobulėti visapusiškai, geriau mokytis (T5).</i>		
<i>Paskatino muzika domėtis darželio auklėtoja, vėliau tėvai (T2).</i>	Ugdymo įstaigų vadovai	
<i>Muzika domiuosi nuo vaikystės, paskatino darželio auklėtoja (T6).</i>		
<i>Mūsų šeima labai muzikali, todėl ir aš nelikau abejinga muzikai (T3).</i>	Muzikali šeima	
<i>Muzika supa nuo mažens, nes muzikalūs tėvai (T7).</i>		
<i>Muzikos klausydavosi ir muzikuodavo vienas iš šeimos narių, todėl buvo natūralus noras taip pat išbandyti muzikuoti (T11).</i>		
<i>Muzika domiuosi nuo tada, kai tik radau prieigą prie interneto, kilo noras pačiam muzikuoti (T4).</i>	Internetinė erdvė	
<i>Išbandžius daugybę būrelių, buvo pasiūlyta išbandyti muziką ir labai patiko (T8).</i>	Muzika iš aplinkos	
<i>Muzika paskatino domėtis kitų muzikalių žmonių pavyzdys, atėjo noras pačiai išbandyti (T9).</i>	Muzikalūs žmonės	

Į pirmąjį klausimą (*Kas paskatino domėtis muzika?*) dominuoja atsakymas, kad muzikai potraukį apklaustieji jautė nuo pat vaikystės ir juos skatino muzikuoti tėvai (žr. 1 lentelė; T1, T3, T5, T7, T10, T11, T12), kitus nukreipė muzikos linkme darželio auklėtojai. Respondentai, kurie išsakė mintis, kad muzikine veikla užsiima nuo mažens, nes tėvai skatino teigė, kad menas, o ypač muzika padeda sklandžiau vystytis protui, kalbai. Per muziką žmogus jau nuo ankstyvos vaikystės geba atskirti teigiamas ir neigiamas mintis, mokosi sklandžiai jas išreikšti. Muzikavimas padeda

geriau mokytis (T5). Nemaža dalis respondentų pasisakė, kad tai, kad jie pasirinko muziką, lėmė įtakingi muzikalūs žmonės (T9). Kadangi apklaustieji pasirinkti muzikuojantys, t.y. grojantys kažkuriuo instrumentu arba dainuojantys, pirmo klausimo atsakymai leidžia manyti, kad nei vienas iš apklaustųjų nėra abejingas muzikai. Vienas iš svarbesnių kriterijų – tėvų ir auklėtojų paraginimai susipažinti su muzika.

3 lentelė

Klausimas: ar Jums muzika tai ta sritis, be kurios negalėtumėte gyventi, ar atsipalaidavimo priemonė, kuri reikalinga tuštumai užpildyti? Atskleiskite savo mintis plačiau kam apskritai reikalinga muzika?

TEIGINYS	Subkategorija	Kategorija
<i>Muzika, skirta ne tik atsipalaidavimui, bet ir pragyvenimo šaltinis (T1)</i>	Muzika pragyvenimo šaltinis	Muzikos paskirtis
<i>Be muzikos negalėčiau gyventi, planuoju sieti savo darbą su muzika (T2).</i>		
<i>Per muziką atsiskleidžia tikrieji jausmai, pojūčiai, kuriais žodžiais išreikšti būtų sunku (T3).</i>	Muzika padeda atpažinti tikruosius jausmus	
<i>Muzika padeda išreikšti tokius jausmus, kurių neįmanoma išreikšti žodžiais (T5)</i>		
<i>Muzika – tai atsipalaidavimo priemonė, bet tuo pačiu ir kažkas daugiau, be ko negalėčiau gyventi (T4).</i>	Muzika – tai atsipalaidavimo priemonė	
<i>Man muzika reikalinga ir padeda visais gyvenimo atvejais. Jei reikia ryžto, klausausi įkvepiančios muzikos, jei noriu išlieti jausmus, klausausi tylios, ramios muzikos (T11).</i>		
<i>Muzika yra būtina kaip žmogaus – asmenybės svarbi dalis. Be muzikos – kaip be spalvų, gamtos, oro ar vandens (T6).</i>	Muzika – tai viena iš svarbesnių sričių gyvenime	
<i>Muzika – tai vienintelis saviraiškos būdas, o muzikos garsai – yra neatsiejama kiekvieno žmogaus gyvenimo dalis (T7).</i>	Muzika kaip saviraiškos būdas	
<i>Neįsivaizduoju gyvenimo be muzikos, ji mane lydi visuose darbuose (T8).</i>	Muzika gydo	
<i>Muzika man kaip terapija (T9).</i>		
<i>Muzika – mano gyvenimo dalis, ji skaistina sielą, daro mane nuovokesne, manau, kad lavina psichinius procesus (T10).</i>		
<i>Muzika vienas iš svarbesnių dalykų mano gyvenime, ji pagrindinis</i>	Muzika – tai	

<i>mano pomėgis (T12).</i>	pomėgis	
----------------------------	---------	--

Atsakydami į antrąjį klausimą, respondentai teigė, kad muzika jiems ta sritis, be kurios jie negalėtų gyventi. Kai kurie apsisprendę sieti savo ateitį tik su muzika. Kiti apklaustieji pasisakė, kad tik muzikos pagalba jie gali atrasti savo tikruosius jausmus – vienokio pobūdžio muzikos jie klausosi kai reikia ryžto, drąsos, įkvėpimo ir visai kitokio, kai liūdna ar tiesiog norisi nusiraminti. Kai kurie teigė, kad muzika juos gydo, ji veikia kaip terapija. Muzika lydi visuose darbuose, ji neatsiejama gyvenimo dalis.

4 lentelė

Klausimas: kai muzikuojate, dainuojate kokius tuomet patiriate išgyvenimus? Pamėginkite juos įvardinti ir apibūdinti: kokios tuomet būna jūsų emocijos ir vidiniai išgyvenimai.

TEIGINYS	Subkategorija	Kategorija
<i>Muzika mane ramina, grojant ar dainuojant nuimamas stresas, nerimas, įtampa. Muzikuojant gerėja nuotaika, patiriamos geros emocijos (T1).</i>	Muzika teikia geras emocijas	Muzikavimo metu patiriamos emocijos
<i>Išėjimas į sceną visada pareikalauja daug emocijų: jaudulys, susikaupimas, rankų drebėjimas, ilgas pasirošimas. Bet pradėjus atlikti kūrinį ir pajutus ryšį su klausytoju, ateina džiaugsmo, atsipalaidavimo momentas, ypač jei iki galo pavyksta įsijausti į tai, ką atlieku (T2).</i>		
<i>Dainuojant apima neapsakomai geras jausmas. Įsijautusi į dainą ir joje esančius žodžius, viską aplink pamirštu. Tuomet jaučiu palaimą, džiaugsmą, tai lyg patekimas į visai kitą pasaulį, kuris gali atnešti daug įdomių ir gražių jausmų (T3).</i>	Pozityvūs jausmai	
<i>Iš tiesų, tai grodamas gitara, jaučiu, jog noriu vis daugiau ir daugiau, tačiau toks jausmas ateina ne visada (T4).</i>		
<i>Muzikuojant visada bandome susitapatinti su muzika. Tai reiškia, jei grojame ar dainuojame kažką liūdno – jaučiame liūdnas emocijas, pergalvojame savo gyvenimą, mąstome apie akimirkas, kurios galbūt buvo skaudžios. Grojant, dainuojant ką nors trankaus, ritmingo, nuotaika ir išgyvenamos emocijos dažniausiai šviesios, geros, pozityvios. Mano emocijos priklauso nuo klausomos muzikos (T5).</i>	Emocijos susitapatina su muzika	
<i>Atlikdama bet kokio stiliaus muzikinį kūrinį, kiekvieną kartą grojant, būna vis kiti pojūčiai, priklausomai nuo vidinės nuotaikos ir atliekamo kūrinio harmonijos (T6).</i>		

<i>Vidiniai išgyvenimai ir emocijos, kurias patiriu muzikuodamas, priklausai nuo muzikos prasmės ir pobūdžio, bet dažniausiai patiriu vidinį džiaugsmą, jaudulį, pasitenkinimą (T7).</i>	Emocijas lemia atliekamos muzikos tekstas	
<i>Atliekant muzikos kūrinį, jausmus „padiktuoja“ melodija, ritmas, dainos tekstas. Jausmai ir emocijos priklauso nuo šių trijų komponentų (T8).</i>		
<i>Muzikoje išgyvenu tokius jausmus, kokių pilna pati muzika. Jei ji kupina liūdesio – mane apima liūdesys, jei džiaugsminga – užplūsta geros emocijos (T9)</i>	Muzika įtakoja emocijas	
<i>Muzikuojant, garsai veikia mano sąmonę ir pasąmonę, žadina fantaziją, grąžina sugebėjimą džiaugtis ir grožėtis aplinka (T10).</i>	Muzika ir aplinka	
<i>Išgyvenami jausmai muzikuojant priklauso nuo to kokioje aplinkoje tai darau. Jeigu namuose, tiesiog jaučiu palaimą, mėgaujuosi teikiamos muzikos grožiu. Jeigu scenoje, jaučiu didžiulę atsakomybę įtaigiai perteikti muziką, kad klausytojas būtų paliestas. Jei tai pavyksta, pati būnu paliesta. (T11).</i>		
<i>Muzikuodama pajaučiu kūrinio gelmę, kad pasisėmusi iš jo naujų emocijų, galėčiau jomis dalintis su kitais (T12).</i>	Muzika padeda atpažinti emocijas	

Muzikavimas, t.y. grojimas kokius nors instrumentu, ar dainavimas teikia žmogui daug svarbių jo vidinei harmonijai reikalingų aspektų. Tai, ką kiekvienas patiria ir išgyvena atlikdamas muzikinį kūrinį, lemia emocijų ir vidinių išgyvenimų pasireiškimas. Akivaizdu, kad tik glaudus ryšys su muzika padeda mokėti prisitaikyti kasdienėse gyvenimo situacijose, būti kūrybišku, patirti visapusišką pasitenkinimą ir teigiamų emocijų potyrį.

Dauguma respondentų atsakydami į trečiąjį klausimą, pabrėžė, kad muzikos kalba pasako tai, ko neįmanoma pasakyti žodžiais. Muzikos kalba ypatinga tuo, kad per ją pasireiškia kiekvieno patirtos individualios emocijos ir jausmai, kurias muzikuojantis perteikia savaip. Kiekvienas patiria skirtingus išgyvenimus ir emocijas muzikuodamas, t.y. perteikdamas kūrinio mintį, emocijas, jas skirtingai vizualizuodamas. Vieni apklaustieji pasisakė, kad muzika padeda atpažinti emocijas (T12), kuriomis norisi dalintis su kitais, kiti teigė, kad muzikavimui labai svarbi yra aplinka. Jei muzikavimas vyksta namų aplinkoje, jis teikia palaimą, džiaugsmą, nusiraminimą, susikaupusių emocijų išleidimą. Muzikos perteikimas klausytojams pareikalauja didesnio susikaupimo, pasiruošimo ir gebėjimų perteikti muziką taip, kad būtų paliesti klausytojai. Scenoje tai padaryti sudėtingiau, nes atsiranda baimė, kad gali nepavykti atlikti kūrinio be klaidų, kad nepavyks perteikti to, kas jaučiama širdyje, arba tai, ką norėjo perteikti pats kūrinio autorius (T10, T11).

Keli respondentai pastebėjo, kad pats muzikavimo procesas teikia pozityvius jausmus (T3, T4). Įsijautimas į atliekamos muzikos garsus, leidžia viską aplinkui pamiršti ir patekti į tartum visai kitą pasaulį. Analizuojant respondentų atsakymus, paaiškėjo, kad vieni renkasi muziką pagal tuometu esančias jų vidines emocijas (jeigu liūdna, nesiims groti linksmų dainų ir pan.), kiti priešingai – jeigu liūdna, ieško tokios muzikos, kuri juos pradžiugintų, pakeltų, įkvėptų. (T7, T8, T9).

Tyrimas atskleidė, kad muzikavimas teikia pozityvius jausmus, padeda juos atpažinti ir išreikšti. Muzikavimas yra kelių tipų – tai namų aplinkoje ir scenoje. Namų aplinkoje muzikos garsuose ieškoma nusiramino, muzika labiau veikia kaip terapija, o muzikos perteikimas scenoje pareikalauja didesnio pasiruošimo, nes atsiranda atsakomybė perteikti muziką taip, kad būtų paliesti klausytojai.

5 lentelė

Klausimas: koks muzikos stilius jums yra artimiausias ir kodėl? Kurio stiliaus muzikos dažniausiai klausotės, o galbūt ir atliekate?

TEIGINYS	Subkategorija	Kategorija
<i>Patinka įvairūs muzikos stiliai, o labiausiai – lyrinio pobūdžio muzika, lietuvių folkloras (T1).</i>	Lyrinė muzika	Muzikos stiliaus pasirinkimas
<i>Man labai patinka klausytis ir pačiai atlikti klasikinius ir bažnytinius kūrinius. Juose slypi kažkokia nesuvokiama didybė. Mėgstu dainuoti liaudies dainas (T2).</i>	Klasikinė muzika	
<i>Labiausiai patinka klasikinė muzika, nes joje visi garsai sudėlioti tvarkingai, nėra pašalinio triukšmo, bet kartais klausausi ir pop, roko ar hip-hopo muzikos (T9).</i>		
<i>Patinka klausytis ir atlikti visokio žanro dainas nuo pop, klasikinės iki sunkiojo metalo. O atlikti patinka šiuolaikinio pobūdžio dainas (T3).</i>	Įvairių stilių muzika	
<i>Artimiausias pop stilius, tačiau klausausi visokio muzikos, labai dažnai pagal esamą nuotaiką (T4).</i>		
<i>Klausausi „Downtemp“ muzikos dėl šiam stiliui būdingos ritmikų, svajingų melodijų elementų. Dažniausiai atlieku alternatyvų roką. Šis muzikos stilius patinka todėl, kad „pagauna“ akordų paprastumas ir todėl, kad tai darau su grupe muzikantų (T5).</i>		
<i>Man patinka klausytis roko, soul, džiaz, alternatyviosios ir klasikinės muzikos. Pati atlieku sou stiliaus muziką (T6)</i>		
<i>Artimiausia man yra indie muzika ir akustinė, ir „sunkesnė“, taip pat</i>		

<i>RnB, hip-hop, kartais pop (T7).</i>		
<i>Indie muzika, rokas, sunkusis rokas. Artimiausia šio pobūdžio muzika dėl specifinio skambesio, instrumentų gausos, neįprastos harmonijos, tekstų išskirtinumo. Šių stilių muzika tuo ir išsiskiria iš pop muzikos ir todėl renkuosi ją atlikti ir jos klausytis (T8).</i>	Šiuolaikinė muzika	
<i>Labai patinka atlikti balades, lyrinio pobūdžio dainas. O klausausi soul, roko, džiaz, funk, pop stiliaus muzikos (T11).</i>		
<i>Mano gyvenimą supa klasikinės muzikos garsai, kurios klausausi ir ją atlieku. Man ji patinka dėl tobulos harmonijos, muzikinių minčių išdėstymo (T10).</i>		
<i>Mėgstu klausytis klasikinės muzikos dėl jos skleidžiamos didybės. Kai viduje daug prisikaupę sunkumo, klausausi roko, nes tada lyg iškraunu per ją visus susikaupusius sunkumus. Džiaz taip pat klausausi – jis pripildytas gausybe netikėtos interpretacijos. Atlieku populiariąją muziką (T12).</i>		

Iš trečioje lentelėje pateiktų respondentų atsakymų, aišku, kad didžioji dalis klausosi ir atlieka šiuolaikinę muziką, į kurią įeina: downtemp, pop, roko, hip-hop, indie, soul, funk, džiazas, RnB stiliaus muzika. Muzikos klausymosi pasirinkimą lemia esamos vidinės nuotaikos ir emocijos. Akademinės muzikos klausosi ir ją renkasi atlikti apklaustieji, kurie ieško muzikoje harmoningumo, tvarkos, norėdami ramybės, o ne triukšmo.

Visais laikais kompozitoriai vertino atlikėją kūrėją, atlikėją individualybę ir išskyrė jo prioritetinį vaidmenį muzikos atlikimo procese. Todėl labai svarbus yra atlikėjo vaidmuo ir vertė, kuri priklauso nuo to, ar jis gebės išsaugoti kūrybos meną (Diamandidi, 2006). Pasak Dumbliauskaitės, klausytojai turi suprasti „koks skambančio turinio santykis su autoriaus sumanymu ir kuo jie skiriasi (arba nesiskiria) vienas nuo kito“ (Dumbliauskaitė, 2001, p. 67). Muzikos meniškumo problema slypi tame, kad daugelis atlieka muziką, bet neperteikia meno, nes muzika tai nėra vien tik išmoktų garsų mišinys. Todėl tarp daugybės sukurtos muzikos, labai svarbu atsirinkti, kokios muzikos klausytis ir į kokių atlikėjų koncertus eiti.

Klausimas: kaip Jūsų emocinę būseną veikia įvairūs gyvai atliekamos muzikos stiliai?

TEIGINYS	Subkategorija	Kategorija
<i>Kadangi man labai patinka folkloras, klausausi jo ir nugrimztu kažkur į tolimą praeitį, gilią senovę, įsivaizduoju kaip tu laikmečiu gyveno žmonės ir kaip dabar. Užlieja geros emocijos (T1)</i>	Vidiniai emociniai potyriai	Emocijų išraiška, skambant gyvai muzikai
<i>Klausydami bažnytinės muzikos didelėse auditorijose pajuntu jėgą, didybę. Ta neapsakomai didžiulė erdvė sukuria manyje laisvės, skrydžio pojūtį, kurį ir išgyvenu klausydami šio pobūdžio muzikos. Kai norisi geros nuotaikos, einu į džiazo koncertus, arba klausai įrašų, tuomet atsipalaiduoju, pamirštu problemas (T2).</i>		
<i>Gyvai atliekama bet kokio stiliaus muzika man padeda labiau išgirsti grojamos muzikos grožį, subtilumą. Vidus prisipildo ramybe, palaima (T3).</i>		
<i>Jau vien tai, kad muzika skamba gyvai, o ne įrašuose, daro ją paveikią mūsų emocijoms. Klausantis ar pačiai atliekant gyvai muziką, nesvarbu kokio ji būtų stiliaus, jaučiu ypatingą jos poveikį. Viską aplinkui pamirštu ir pasineriu į jos neišmatuojamus ir protu nesuvokiamus gylius (T6).</i>		
<i>Mano emocijoms didesnę poveikį turi ne muzikos stiliai, bet pačios muzikos atlikimas. Jei muzika atliekama įtaigiai, harmonija švari, muzikantai tarpusavyje susigroję, muzika yra gerai suderinta, bus paliestos mano vidinės emocijos (T8).</i>		
<i>Bet kokia gyvai atliekama muzika veikia mano emocijas, joje aš paskęstu, kartais nurimstu, kartais įgaunu vilties kažką pradėti daryti, ko niekada nedariau (T12).</i>		
<i>Jei klausausi muzikos, kuri man labai patinka ir mane „pagauna“, ji mane taip paliečia, kad atrodo šiurpuliai eina per odą... Tačiau tai būna ne taip dažnai, turiu atrasti labai patinkančią muziką (T4).</i>	Fiziologiniai emociniai potyriai	

<p><i>Ritminga ir tranki muzika suteikia veiklumo, energijos, tačiau ji ne visuomet turi gerą poveikį, kartais ji gali suardyti žmogaus sveikatą. Lėta, ilgesinga muzika padeda nusiraminti, iškelia praeities įvykius, jos klausydami ne retai pravirkstu (T10).</i></p>		
<p><i>Mano emocinę būseną tiesiogiai veikia girdimos muzikos stiliai. Jei girdžiu sunkiojo metalo muzikos, nuotaika tampa slogi, nuo techno muzikos tampa piktas, atrodo lyg kažko bijočiau, būnu susirūpinęs. Nuo indie muzikos atsipalaiduojau, jaučiu ramybę ir džiaugsmą. Dar svarbus faktas klausomoje muzikoje – tai dainų tekstai (T5).</i></p>	<p>Muzikos stilių įtaka emocijų pasireiškimui</p>	
<p><i>Bet kokio stiliaus muzika, jei ji yra atliekama gyvai, kažkaip įtakoja mano emocijas. Matydama kaip ji yra perteikiama, kokiomis muzikinėmis išraiškos priemonėmis, reaguojau skirtingomis emocijomis (T9)</i></p>		
<p><i>Mano emocijoms turi poveikį ne muzikos stiliai, o atliekamos muzikos sudėtingumas ir kaip ji atliekama, kokia būna grojamos muzikos perduodama žinutė. Įsijaučiu į ją kaip matau grojančius įsijautusius muzikantus, žaviuosi jų gebėjimu taip įtaigiai perteikti muzikinį kūrinį. Užplūsta noras pačiai taip lavintis perduoti muziką. Šiurpuliukus keliantis man yra violončelės skambėjimas(T11).</i></p>		

Kadangi šiame darbe nagrinėjama tema *gyvai* atliekamos muzikos poveikis jaunuolių emocinėms asociacijoms, sudarant klausimus kokybiniam tyrimui, buvo atsižvelgiama į tai, ar muzikos stilius turi įtakos emocijų stiprumui. Penktas klausimas buvo sudarytas, norint išsamiau tai išanalizuoti. Vieni respondentai teigė, kad jų emocijoms muzikos stilius neturi įtakos. Jiems svarbiausia tai, kad muzika skamba gyvai ir, kad matomi ją atliekantys žmonės. Jų emocijos sustiprėja, matant atliekamas sudėtingas muzikines partijas, juos žavi ir stebina muzikantų tarpusavio susigrojimas, gebėjimas įtaigiai perteikti muziką. Jie buvo priskirti prie vidinių emocijų potyrio subkategorijos (T1, T2, T3, T6, T8, T12). Kiti apklaustieji pasisakė, kad jų emocijoms turi įtakos muzikos stilius. Tuo metu kai jie klausosi trankios muzikos, jie pajaučia fiziologinius kūno potyrius. Jie pasireiškia stipresniu širdies plakimu, pajunta viduje veržlumą, norą kažko imtis, kiti sunkumą. Lyrinio pobūdžio muzika nuramina, iškelia praeities įvykius, jautrius prisiminimus, norisi verksti, o kūnu tarsi nubėga šiurpuliai. Jie buvo priskirti prie fiziologinių emocijų poveikio (T4, T10) ir muzikos stilių įtakos emocijų pasireiškimui subkategorijos (T5, T9, T11).

Atsižvelgiant į pateiktus atsakymus, galima būtų daryti išvadą, kad klausantis gyvai atliekamos muzikos, stiliai turi įtakos emocijų poveikio stiprumui, kad gyvai atliekama muzika liečia vidinius išgyvenimus, iškelia prisiminimus, kartais guodžia ir ramina, o kartais taip sujaudina, kad rodos jaučiama tarsi pašurptų oda, stipriau plaka širdis, norisi verkti. Tarp pasisakiusių buvo ir tokia mintis, kad muziką galima išgirsti visur, net mašinų gaudesy, ar kitose gyvenimiškose vietose, reikia tik įsiklausyti.

7 lentelė

Klausimas: ar vizualus atlikėjo poveikis turi įtakos emocijoms, klausantis gyvai atliekamos muzikos?

TEIGINYS	Subkategorija	Kategorija
<i>Atlikėjo vaidmuo, klausantis gyvai atliekamos muzikos yra labai svarbus, nematant atlikėjo, muzikos poveikis emocijoms silpnesnis (T1).</i>	Svarbus atlikėjo vaidmuo	Vizualus atlikėjo poveikis emocijoms
<i>Atliekant muziką gyvai, atlikėjas yra pats svarbiausias, nes tik nuo jo gebėjimo perteikti profesionaliai muziką priklauso sėkmė (T2).</i>		
<i>Taip, atlikėjas yra labai svarbus, jis turi mokėti perteikti muziką taip, kad užburtų klausytoją (T3).</i>		
<i>Man atlikėjo vaidmuo nėra svarbesnis už pačios muzikos atlikimą. Jei man muzika patinka, nors ir nepatiks ją atliekantis žmogus, vis tiek jos klausysiu (T4).</i>		
<i>Atlikėjo vaidmuo atliekant gyvą muziką yra labai svarbus, nes žiūrovas „skaito“ atlikėją. Jei atlikėjas dainuotų apie meilę, džiaugsmą ir ramybę piktu veidu, tai padarytų muziką neveiksminga ir žiūrovas nejustų nei meilės, nei džiaugsmo. Būtų daug klausimų kodėl nesutampa muzikos tekstas su atlikėjo išraiška. O jeigu pats atlikėjas įsijaustų į kūrinį taip, kad imtų verkti, didesnė dalis žiūrovu manau, kad neatsilaikytų ir taip pat pravirktų.(T5).</i>		
<i>Atlikėjo vaidmuo klausantis gyvai atliekamos muzikos yra esminis ir labiausiai nulemiantis girdimos muzikos poveikio klausytojui kokybę. Tik atlikėjo profesionalumas, jo muzikiniai gebėjimai, įgimti ir išlavinti, turi didžiulį poveikį klausytojams. Gali skambėti gera, suderinta muzika, bet jei atlikėjas</i>		

<i>neprofesionaliai atliks kūrinį, emocinio poveikio nebus. Dar svarbi yra atlikėjo charizma bei jo charakterio savybės (T6).</i>		
<i>Atlikėjo vaidmuo yra labai svarbus ir gyvai skambančios muzikos metu ir įrašuose. Žinoma, atlikti muziką gyvai yra sunkiau, negu įrašyti ją garso įrašų studijoje. Gyvai grojamos muzikos metu atlikėjas negali daryti klaidų (T7).</i>		
<i>Atlikėjo vaidmuo yra labai svarbus, nes atliekama muzika daugeliu atveju turi liesti žmogų ne tik garso atžvilgiu, bet ir vizualiai: atlikėjo išgyvenimai muzikai suteikia daugiau spalvų, o žiūrovas gali lengviau įsijausti (T8).</i>		
<i>Taip, manau atlikėjo vaidmuo muzikoje yra labai svarbus, nes muziką reikia jausti ir klausytojai supras muziką taip, kaip ją perteik atlikėjas. Kuo jausmingiau jis tai padarys, tuo labiau sujaudins ir palies klausytoją (T9).</i>		
<i>Atlikėjo meistriškumas ir gebėjimas meistriškai valdyti instrumentą manau, kad turi reikšmę klausytojo emocijoms (T11)</i>		
<i>Atliekant gyvą muziką koncertų salėse atlikėjas yra ypatingai svarbus. Jis perteikia savo išgyvenimus atlikdamas kūrinį ir tai turėtų daryti įtikinamai (T12).</i>		
<i>Atliekant gyvą muziką atlikėjo vaidmuo yra svarbiausias, nes nuo jo profesionalumo priklausys atliekamo kūrinio kokybė. Savo atlikime atlikėjas turėtų pasiekti aukščiausią meninę išraišką ir gebėti perteikti visą muzikos jėgą ir grožį klausytojui (T10).</i>		

Atlikėjo įvaizdis – tai jo „veidas“, kurį jis pats susikuria ir geba parodyti klausytojui, bei kuriuo save pristato (L. Navickaitė-Martineli, 2003). Tik pagal tą įvaizdį, kurį atlikėjas susikūrė, klausytojas jį atpažįsta ir priima arba nepriima. Tačiau atlikėjo įvaizdis nėra vien išvaizda, stilius, atliekama jo muzika, bet ir elgesys, manieras, charakterio savybės, bei jo vidinis pasaulis, kuris visų pirma jį patį formuoja kaip asmenybę. Pagal šiuos kriterijus atlikėjas tampa arba mėgstamas ir visų mylimas, arba mažiau mėgstamas. Be abejo, atlikėjo muzikinis išprusimas ir gebėjimas įtaigiai perteikti atliekamą muziką yra ne mažiau svarbūs, nei jo išvaizda bei vidinės savybės.

Skirtingais laikmečiais atlikėjas buvo skirtingai vertinamas, požiūris į jo virtuoziškumą ir profesionalumą taip pat keitėsi. Iš esmės atlikėjo įvaizdis yra savęs pateikimo būdas, kad klausytojai apie jį susidarytų įspūdį ir nuomonę, kuri jam būtų priimtina. Kuriant atlikėjo įvaizdį, labai svarbu

mokėti išryškinti ne jo trūkumus, o privalumus. Susikurtas atlikėjo įvaizdis yra labai svarbus, nes jis yra viešas asmuo ir nuo to kaip jis save pateiks, priklausys jo populiarumas ir pripažinimas. Apie atlikėjo įvaizdį nemažai rašė N. Ausmanienė (2002), D. G. Mayers (2000), D. Bluvšteinas (2004) ir kt. Minėti autoriai užsimena ir apie tai, kad šalia visų išvardintų atlikėjo savybių yra labai svarbi ir jų atliekama muzika, jo kryptis, stilius.

Taigi, atliekant kokybinio tyrimo apklausą, visi respondentai vienareikšmiškai pasisakė, kad atlikėjo vaidmuo, atliekant gyvą muziką yra labai svarbus. Jie visi buvo priskirti subkategorijai „Svarbus atlikėjo vaidmuo“.

Apibendrinant 6 dimensiją, galima daryti išvadą, kad be tam tikro įvaizdžio atlikėjas niekaip negali egzistuoti, nes vienaip ar kitaip jis save pateikia visuomenei, kuri jį vertina, priima arba ne. Labai svarbus aspektas atlikėjo įvaizdyje yra jo kūno kalba, vidinė savijauta ir jo gebėjimas profesionaliai perteikti atliekamą muziką. Taip pat nuo jo muzikalumo ir įsijautimo į atliekamą muziką priklauso ar jis palies klausytoją ir jo emocijas.

8 lentelė

Klausimas: ar lankotės gyvo garso koncertuose? Jei taip, papasakokite plačiau kodėl?

TEIGINYS	Subkategorija	Kategorija
<i>Taip, lankausi gyvo garso koncertuose gana dažnai, nes tai organiška ir tikra. Tik koncertų metu emocijos yra tikros ir nesužadintos. Patinka stebėti kaip kiekvienas atlikėjas geba jas skirtingai perteikti (T1).</i>	Dažnas koncertų lankymas	Koncertų lankymo poveikis
<i>Lankau gyvo garso koncertus kaip tik įmanoma dažniau, nes turiu galimybę pamatyti ir išgirsti mėgstamus atlikėjus gyvai. Gyvai atliekama muzika man palieka gilius prisiminimus apie skambėjusių muziką ir paliečia emocijas giliau, negu klausausi muzikos iš įrašų (T7).</i>		
<i>Gyvo garso koncertuose lankausi retai. Jei atvyksta man patinkantys atlikėjai, stengiuosi nueiti pasiklausyti. Esu išranki, todėl į bet kokį koncertą neinu. Man patinka profesionalumas ir kokybė (T2).</i>	Retas koncertų lankymas	
<i>Gyvo garso koncertuose lankausi ne dažnai, nes neturiu galimybės nueiti, bet labai norėčiau...(T3).</i>		
<i>Koncertuose būnu retai, bet jei pasitaiko galimybė ir labai domina atlikėjas, neinu (T4).</i>		

<p><i>Lankau koncertus retai, tačiau esu buvusi ne kartą gyvo garso koncertuose. Man įdomu mėgstamus atlikėjus pamatyti ir išgirsti juos improvizuojant gyvai, kitais atvejais domina atlikėjų metodika, iš dalies tai laikau pamoką sau, ko reikėtų vengti daryti scenoje ir padarau išvadas kaip galėčiau pajvairinti savo pasirodymus scenoje (T8).</i></p>		
<p><i>Gyvo garso koncertus lankau nedažnai, nes nėra atitinkamų galimybių. Esu buvusi keliuose koncertuose, man labai patiko stebėti kaip skirtingai atlikėjai moka perteikti atliekamą kūrinį (T9).</i></p>		
<p><i>Lankausi, bet retai. Ne visada yra galimybių nueiti, nors labai norėčiau. Manau, kad gyvai atliekama muzika turi visai kita vertę, nei įrašyta. Gyvai galima išgirsti kūrinį atliekamą būtent taip kaip jis suskambo realiame laike. Galbūt kitą kartą jis skambės visai kitaip, bet nebūtinai prasčiau (T11).</i></p>		
<p><i>Aš einu į gyvo garso koncertus tik dėl to, kad paremčiau kitus atlikėjus. Taip pat įdomu išgirsti naujus kūrinius, pajusti juos ir išgyventi kaip sakoma „čia ir dabar“ arba skambančios realiu laiku. Tuomet patiriu naujus įpūdžius, potyrius ir nuotaikas. Buvimas gyvo garso koncertuose išlieka atmintyje ilgam (T5).</i></p>	<p>Koncertų lankymas dėl tam tikrų motyvų</p>	
<p><i>Koncertuose lankausi, bet ne dažnai. Man labai patinka tokie gyvo garso koncertai, kuriuose yra ne vienas atlikėjas, o daugiau. Patinka juos stebėti ir iš jų mokytis. Einu į koncertus tam, kad pati kažko išmokčiau (T12).</i></p>		
<p><i>Labai norėčiau lankytis gyvo garso koncertuose, nes klausantis gyvai atliekamos muzikos yra visai kitas emocinis potyris, bet negaliu, nes neleidžia finansinės galimybės (T6).</i></p>	<p>Koncertų nelankymas</p>	
<p><i>Koncertuose nesilankau, nes nerandu laisvo laiko, bet labai norėčiau... (T10).</i></p>		

„Menas žmogui yra svarbi saviraiškos ir savirealizacijos sfera. Kartu tai ir galimybė perimti žmonijos subrandintas dvasines bei menines vertybes, ugdyti savo individualią kultūrą<...>remiantis aplinkos teikiamomis galimybėmis“ (J. Kievišas, 2000, p.7). Muzikos menas pasireiškia per koncertinę veiklą. Atlikėjui tai savirealizacija, o klausytojui – vieta, kur jis gali pabėgti nuo kasdienybės, trumpam užsimiršti ir pasiduoti skambančios muzikos tėkmei. Tyrimo tikslas atskleidė, kad tyrime dalyvaujantys respondentai supranta gyvai atliekamos muzikos koncertų reikšmę, tačiau ne visi gali į juos nueiti, nes neturi galimybių (laiko ar finansinė stoka). Jie buvo priskirti prie

subkategorijos „koncertų nelankymas“ (T6, T10). Visi apklaustieji pastebėjo skirtumą tarp gyvai skambančios muzikos koncertų salėse ir įrašytos. Tyrimo metu taip pat paaiškėjo, kad visi apklaustieji norėtų dažniau lankytis gyvo garso koncertuose, nes supranta, kad muzika emociškai pajėgesnė kai kartu matomi ją atliekantys žmonės. Juos žavi ir stebina muzikantų susigrojimas, profesionalumas, gebėjimas taip perteikti muziką, kad būtų paliestos klausytojų emocijos. Taip pat pripažino, kad labai svarbios yra ir atlikėjų meninės kompetencijos: kaip atlikėjas save reprezentuoja, koks jo muzikinis išprusimas, jo vidinės charakterio savybės, apranga, muzikos stilius.

9 lentelė

Klausimas: Kokį poveikį Jūsų emocijos turi muzikos stiliaus ar žanro pasirinkimui?

TEIGINYS	Subkategorija	Kategorija
<i>Kai širdyje liūdna, norisi lėtos, lyrinės muzikos, nesinori klausytis trankios muzikos (T1).</i>	Muzika pagal emocijų pobūdį	Emocijų poveikis
<i>Muziką renkuosi atsižvelgdama į savo nuotaiką ir tuo metu esantį poreikį. Visada domina naujienos muzikos pasaulyje, todėl klausausi ir domiuosi kas sukurta naujo, kas atlikėjas ir t.t. Bet yra tokių kūrinių, kuriuos klausausi daug metų nepriklausomai nuo vidinės nuotaikos ar emocijų (T2).</i>		
<i>Kokio muzikos stiliaus norisi klausytis priklauso tik nuo mano emocinės būsenos ir nuotaikos (T3).</i>		
<i>Kai skauda galvą, niekada nesiklausysiu sunkiojo roko ar metalo stiliaus muzikos, renkuosi muziką pagal savo emocinę būseną (T4).</i>		
<i>Jeigu būtų galima vertinti 100 balų sistemoje, duočiau 100 balų. Nes tik nuo nuotaikos priklauso mano pasirinktos muzikos stiliaus klausymasis (T5).</i>		
<i>Kai reikia energijos ar aktyvumo, renkuosi roko stiliaus muziką, alternatyviąją arba hip-hop. O sielos atgaivai tinka visi stiliai: soul ir pop, džiazas ir akademinė muzika. Taigi mano emocinė būseną „pataria“ ką turiu klausytis (T6).</i>		
<i>Mana, kad nėra gerų ir blogų emocijų, nes visos žmogui naudingos ir būtinos, tačiau galima sakyti, kad jaučiame teigiamus ir neigiamus jausmus. Tai ir muzika būna pagal emocijų poveikį. Jei emocijas jaučiu teigiamas, tai ir muzikos</i>		

<i>norisi klausytis linksmesnės, jei emocijos liūdnos, muziką renkuosi ramesnę, labiau lyrinio pobūdžio (T10).</i>		
<i>Jeigu jaučiuosi prastai, nuotaika liūdna, dažniausiai renkuosi balades bei lyrines dainas. Jei nuotaika gera, pakylėta, klausausi šokių muzikos, charakteringos, ryškios, judrios. Jei esu kultūrinėje aplinkoje (pvz. kokiame nors savo architektūra išsiskiriančiame mieste arba važiuočiau su retro stiliaus automobiliu), tada klausyčiau atitinkamo stiliaus muziką. Jei esu pikta, renkuosi roko stiliaus muziką, jeigu pavargusi – new age ar relax stiliaus muzikos (T11).</i>		
<i>Nuotaika ir vidinė savijauta turi gana reikšmingą poveikį muzikos stiliaus ar žanro pasirinkimui. Klausausi muzikos, artimos mano emocijai būsenai (T12).</i>		
<i>Muziką visada renkuosi pagal savo emocijas ir jausmus, kartais dar įtakoja aplinka ir žmonės (T7).</i>		
<i>Mano emocijos dažniausiai „nusprendžia“ kokios muzikos klausytis. Priešingu atveju, muzika mane vargina (T8).</i>		
<i>Kai niūri nuotaika, muziką renkuosi ramią ir jautrią (T9).</i>		

Apie emocijas, kas jos yra, kaip jos pasireiškia ir kaip jas atpažinti nuosekliai buvo išanalizuota šio magistro darbo 2 skyriaus pirmajame poskyryje „Emocinių asociacijų samprata, klausantis muzikos“. Tai, kad žmogaus aktyvumas buvo visada lydimas tam tikrų išgyvenimų, pastebėjo daugelis analizavusių emocijų pasireiškimus ir svarbą žmogaus gyvenime, autorių ir, žinoma, pats žmogus. Nerastumėm žmogaus, kuris nebūtų patyręs baimės ar susidomėjimo, pykčio ar laimės, liūdesio ar susižavėjimo. Šie pasireiškimai psichologijoje apibrėžiami kaip emocijos. Taigi, sudarant 8 dimensiją, buvo sudarytas klausimas ar emocinė būseną turi įtakos muzikos stiliaus ar žanro pasirinkimui. Buvo sudaryta viena kategorija „Emocijų pobūdis“ ir viena subkategorija „Muzika pagal emocijų pobūdį“. Visi respondentai teigė, kad rinkdamiesi kokią muziką klausytis, atsižvelgia į tuo metu esančias emocijas ir vidinę nuotaiką. Jeigu viduje liūdna, nei vienas iš apklaustųjų nesirenka klausytis trankios, džiaugsmingos muzikos. Dar turi įtakos muzikos pasirinkimui aplinka ir žmonės. Tie, kurie groja kažkokioje muzikinėje grupėje, kurioje yra tiksli programa, negali klausytis savo emocijų, jie turi groti ką tuo metu reikia, tačiau laisvalaikiu, rinkdamiesi muziką, jie atsižvelgia į savo emocijas.

Būtų galima daryti išvadą, kad emocijos muzikos pasirinkimui turi didelę reikšmę, jos tartum „padiktuoja“ kokios muzikos klausytis.

Klausimas: pateikite mėgstamo atlikėjo ar muzikinio stiliaus pavyzdį ir nupasakokite jo poveikį jūsų emocinėms asociacijoms?

TEIGINYS	Subkategorija	Kategorija
<i>Labai patinka klausytis Merūno , R, Čivilytės, Stingo dainų. Renkuosi juos dėl mokėjimo profesionaliai pateikti muziką ir dėl prasmingų tekstų (T1)</i>	Teigiamų emocijų išgyvenimas	Emocijos muzikos klausymosi metu
<i>Man patinka daug kompozitorių ir atlikėjų. Esu bažnytinio žanro gerbėja, todėl išskirčiau Franz Biebl, „Ave Maria“. Pastarasis kūrinys, girdint gyvą atlikimą, privertė mane verkti. Manau tai pati stipriausia emocija (T2).</i>		
<i>Labiausiai patinka klausytis Sam Smith dainos „Pray“ – tai pati mėgstamiausia mano daina, kuomet reikia gauti motyvacijos sau kažką daryti, o būna labai sunku (T3).</i>		
<i>Mėgstamiausias atlikėjas man yra Vidas Bareikis. Jo muzika labai dažnai yra tiesiog lyg iš kitos planetos. Nors daugelis atlikėjų kuria visiems įprastas, populiarias ir liaudžiai priimtinas dainas, jis sugalvoja kažką tokio kvailo ar neįprasto, kas atrodytų neturi jokios prasmės, tačiau tokia muzika sukelia tik teigiamas emocijas (T4).</i>		
<i>Mėgstamiausi atlikėjai A. Mamontovas, Ben Howard, Coldplay. Jų muzika padeda jausti sukauptas emocijas, apmąstyti vidinius išgyvenimus (T8).</i>		
<i>Man labai patinka klausytis Sacha Sloan dainų, nes dainose yra labai prasmingi žodžiai, kurie pasakoja apie visų mūsų gyvenime patirtus dalykus (T9).</i>		
<i>Muziką renkuosi pagal joje esantį tekstą. Jei dainos tekstas atviras mano patirčiai, kuri man labai svarbi, muzika lieka antrame plane. O kartais nutinka taip, kad tekstas visiškai nesąmonė, o muzika „pagauna“ taip, kad norisi jos klausytis ir tai sukelia kažkokius nesuprantamai malonius virpesius. Atlikėjų Pink ar Sia dainos labai dramatiškos ir teksto, ir muzikos prasme (T11).</i>		
<i>Nėra vieno atlikėjo ar stiliaus, kurį rinkčiausi klausytis, esu atvira įvairiai muzikai, tačiau jei reikėtų rinktis ką klausyti, rinkčiausi lyrinę muziką, kuri teikia atgaivą, nusiramimą. Man tokia pobūdžio muzika teikia energijos ir teigiamų</i>		

<i>emocijų poveikį (T6).</i>		
<i>Neturiu mėgstamo atlikėjo, renkuosi tą muziką, kuri patenkina mano emocijas, pakylėja virš kasdienybės ir suteikia teigiamas emocijas (T12).</i>		
<i>Garso takelis „Arty feat. Chris James – Together We Are instrumental mix“. Skambančios melodijos tieiog labai šviesios, įkvepiančios, inspiruojančios galvoti, svajoti apie didelius dalykus ar planus ateityje. Šis garso takelis tarsi veikia kaip padrąsinimas sau pačiam, kad „viskas įmanoma, viską galima įveikti, laikas judėti į priekį“ (T5).</i>	Įkvepiančių emocijų potyris	
<i>Klausausi RnB/ Hip-Hop muzikos, nes ji mane motyvuoja, pakelia nuotaiką, tarsi „suteikia jėgų“ (T7)</i>		
<i>Klausausi klasikinės muzikos, nes tik ji man suteikia tvirtumos, tvarkos, saugumo jausmą, sukuria protiškai dirbti skatinančią aplinką (T10).</i>		

Kiekvienas asmuo yra unikalus ir nepakartojamas. Kiekvienas žmogus – tai asmenybė su savo įgimtais tam tikrais išoriniais ir vidiniais bruožais, būdingais tik jam vienam. Kiekvienas esame išėję iš skirtingos socialinės aplinkos, turėjome savo šeimos įpročius ir tradicijas. Visi mes pagal savo požiūrį siekiame kažkokių tikslų, atnešame idėjas, turime lūkesčių ir stengiamės būti išskirtiniai. Tiek kiek yra skirtingų pasaulyje žmonių, tiek yra ir skirtingos muzikos. Per daugybę metų ji liejosi iš žmonių, trokštančių padaryti pasaulį gražesniu, širdžių. Vieni girdėdami muzikos garsus, išgirsta ką norėjo pasakyti kompozitorius, kiti jos nesupranta ir ieško to, kas atlieptų jų širdies ilgesį. Šiomis dienomis yra daug muzikos pasirinkimo – nuo klasikinės iki įvairiausių stilių, todėl pasirinkimas klausytojui yra tikrai didelis.

Šio magistro darbo kokybinio tyrimo apklaustieji pasisakė, kad muzika, kurią pasirenka klausytis jiems teikia teigiamas emocijas. Vienus užplūdusios emocijos nukelia į prisiminimus, padeda pamiršti kasdienes sunkumus ir problemas, kitiems reikia muzikos, kuri įkvėptų, paskatintų veikti, suteiktų naujų jėgų (T5, T7, T10).

Pasak L. Navickaitės-Martinelli, atlikėjai pasižymi savitomis asmenybėmis ir polinkiais, jie išlavina tam tikrus muzikinius gebėjimus, suformuoja individualų stiliaus pojūtį, jiems artimos vienokios ar kitokios repertuaro tendencijos, jie susiduria su kompozitorių reikalavimais, jie turi atsižvelgti į socialinius konkretaus repertuaro niuansus, jie susikuria savo įvaizdį ir operuoja įvairiomis medijomis, kurios leidžia klausytojams susipažinti su visais išvardintais bruožais. Todėl

kiekvienas klausytojas ir ieško sau artimo atlikėjo ir jo atliekamoje muzikoje suranda tai, kas paliestų jo emocijas. Analizuojant tyrimo duomenis kaip tik pastebėta, kad kiekvienas respondentas randa sau artimą muzikos stilių ar atlikėją, jo klausosi, juo žavisi ir patiria naujas emocijas apraiškas.

Apibendrinant galima teigti, kad apklaustieji renkasi muziką pagal emocijų pobūdį. Jei viduje liūdesys, jie nesirinks džiugios ar trankios muzikos. Jie įsiklauso į savo vidinių emocijų pobūdį ir muzikoje ieško jų emocijas asociacijas atliepančių potyrių.

11 lentelė

Klausimas: ar gyvai atliekama muzika turi didesnę poveikį nei įrašyta? Kodėl?

TEIGINYS	Subkategorija	Kategorija
<i>Gyva muzika yra arčiau žmogaus ir jo jausmų. Jos poveikis yra gilesnis ir stipresnis (T1).</i>	Gyvai atliekama muzika turi stipresnį poveikį negu įrašyta	Gyvai atliekamos ir įrašytos muzikos poveikis
<i>Be abejonės gyvai atliekama muzika turi daug didesnę poveikį nei įrašyta. Garso poveikis, instrumentai, apšvietimas, įvaizdis, bendravimas su publika įtraukia klausytoją ir atriboja nuo išorinio pasaulio (T2).</i>		
<i>Įrašyta muzika negali taip stipriai paliesti jausmų kaip gyva, nes girdint gyvus garsus, yra tarsi pokalbis tarp atlikėjo ir žiūrovo, todėl manau, kad didesnę poveikį emocijoms turi gyvai atliekama muzika (T3).</i>		
<i>Manau, kad didesnę poveikį turi gyva muzika, nes visa įrašyta muzika yra redaguojama, o gyva tiesiog skamba švariai – iš širdies į širdį (T4).</i>		
<i>Gyvai atliekama muzika be abejonės turi didesnę emocijinę poveikį, nes ji skamba čia ir dabar, todėl ir emocijas liečia čia ir dabar. Kalbant dar giliau, gyvai atliekama muzika daro komunikacijos darbą – atlikėjas išsiunčia žinutę publikai savo emocijas, o publika atlikėjui atsako savo emocijomis. Gyvos muzikos metu vyksta tartum pokalbis tarp atlikėjo ir klausytojo (T5).</i>		
<i>Taip, gyva muzika turi didesnę poveikį negu įrašyta. Mane ypač liečia vokalinių atlikimų (T6).</i>		
<i>Taip, nes vizualiai matomi atlikėjai bei jų išgyvenimai, kurie padeda labiau įsijausti, o jų atliekamoje muzikoje girdimas</i>		

<i>atlikėjo susijaudinimas, žavi gyvai matomos improvizacijos (T8).</i>		
<i>Taip gyvai atliekama muzika turi didesnę emocinį poveikį, mes atlikėjas perduoda savo emocijų klausytojams (T9).</i>		
<i>Taip, nes klausantis gyvos muzikos, girdima ne tik visuma, bet ir atskiros grandys, kurias galima analizuoti, gėrėtis atlikėjų meistriškumu, matyti fizinę instrumentų išvaizdą. Tai ne tik muzikos klausymas, bet ir pažintinis procesas. Man padarė didžiulį įspūdį ir buvo paliestos mano emocijos klausantis gyvai atliekamos muzikos grupės DaGamba. Nustebino tai kaip meistriškai atlikėjai grojo pianinu ir violončele. Anksčiau neteko klausytis, kad apskritai būtų įmanoma taip groti šiais instrumentais (T11).</i>		
<i>Manau, kad priklauso nuo situacijos ir atliekamos muzikos, nes kai kurios muzikos neįmanoma atlikti gyvai, todėl ji turi didesnę poveikį įrašo formoje, o yra tokia muzika, kuri sukelia daug stipresnius jausmus, atliekant gyvai, nes atlikėjas gali naujai ir kitaip perteikti dainą (T7).</i>	Gyvai atliekama muzika ne visais atvejais turi stipresnį poveikį	
<i>Manau, kad bet kokia muzika turi emocinį poveikį ir nesvarbu ar ji įrašyta ar skamba gyvai, o priklauso labiausiai nuo pačios muzikos svorio, muzikos aranžuotės ir nuo to kas ją atlieka (T10).</i>		
<i>Priklauso nuo savijautos, tuo metu esančios tam tikros situacijos. Kartais reikia adrenalino pliūpsnio, tada tinka gyva muzika, kartais reikia tylaus pamąstymo, ilgalaikio išgyvenimo, tada renkuosi įrašus (T12).</i>		

Tyrimo eigoje respondentams pateiktas klausimas – ar gyvai atliekama muzika turi didesnę poveikį negu įrašyta? Išanalizavus tyrimo dalyvių atsakymus buvo sudaryta 1 kategorija ir 2 subkategorijos (žr.10 lentelę).

Gyvai atliekama muzika – tai muzika, kuri skamba realiu laiku, stebint atlikėjus, matant ir girdint juos grojant ar dainuojant gyvai. Daugelis autorių analizavusių gyvai atliekamos muzikos poveikį, nustatė, kad ji turi didžiausią poveikį dėl akustinių garso savybių, vaizdinės informacijos, interpretacijų, muzikos išraiškos priemonių. Nors muzika žmogaus gyvenime skamba visur ir visada, išgirsti kokybišką ir gyvai atliekama muziką ne visada pavyksta. Žmonės vienoms muzikos rūšims palankūs, o kitų vengia. Tai nulemia tradicijos, įpročiai, mados, švietimas ir reklama. Todėl muzikos paklausa ar populiarumas yra tokie pat netvarūs dalykai kaip ir drabužių stiliai, filmai,

pramogos ir laisvalaikio užsiėmimai. Kiekvienos kartos skonis ir polinkiai šiek tiek skiriasi, todėl nenuostabu, kad kuriami ir pasirenkami vis kitokie meno stiliai, žanrai, rūšys ir formos.

Atsižvelgiant į pateiktus apklaustųjų argumentus, galima būtų daryti išvadą, kad didžioji dalis apklaustųjų teigia, kad gyvai atliekama muzika turi neabejotinai didesnę poveikį negu įrašyta, nes *gyva* muzika yra arčiau žmogaus širdies ir jausmų (T1), nes ji skamba matant atlikėjus ir nėra taisoma ar redaguojama, vyksta tartum natūralus pokalbis tarp atlikėjo ir žiūrovo (T2, T3). Atlikėjas, kuris muziką perteikia gyvai, perduoda ir savo jausmus, išgyvenimus ir emocijas, kurias atidus klausytojas gali išgirsti, priimti ir jomis gėrėtis. Jų pasisėmęs, gali būti padrasintas, įkvėptas ar nuramintas. Gyvai išgyventos emocijos pasilieka ilgiau (T5, T6, T8, T9, T11).

Prie sudarytos antros subkategorijos trys apklaustieji teigė, kad nesvarbu ar muzika skamba gyvai, ar įrašyta, gali turėti stiprų emocinį poveikį (T10, T12). Tam tikrais atvejais gyvai atliekama muzika atlieka stipresnį emocinį poveikį, o kitais – įrašyta, nes ne kiekvieną muziką įmanoma atlikti gyvai (T7).

Apibendrinant galima teigti, kad klausymasis gyvai atliekamos muzikos tenkina klausytojų norus ir suteikia galias prasmes jų emocijoms. Ieškodami tikrų ir ilgai išliekančių vertybių, visuomet surasime jas ten, kur vyksta *gyvas* komunikavimas, šiuo atveju muzikos perteikimas *gyvai* iš širdies į širdį. Reikia tik labai to norėti, atsakingai rinktis kokybišką muziką ir skirti laiko išgirsti gyvai atliekamą muziką koncertų metu.

IŠVADOS

1. Mokslinės literatūros analizė parodė, kad muzika, skambanti ir suvokiama laiko tėkmėje, yra žmogaus sąmonės reiškiny, kurio klausomasi, kuris atliekamas, suvokiamas ir turi prasmę tiek klausytojo, tiek atlikėjo ar kūrėjo požiūriu. Gyvai atliekama muzika skleidžia informaciją, kuri pasireiškia per girdėjimo ir matymo sąvokas, kurios atsiranda skleidžiantis gyvai atliekamos muzikos garsams. Vienokį poveikį girdimas garsas atlieka kai jį girdime ir matome atlikėją, kitokį – kai girdime vien tik įrašytą garsą. Net nedidelės, kūrinio atlikimui mažai reikšmingos klaidos suteikia atlikimui gyvumo ir aiškiai parodo, kad atlikimas yra neįrašytas. Garsas, kurį skleidžia vizualiai matomas atlikėjas atsiskleidžia plačiau nei tuo metu, kai garsą tik girdime, nes regima garso sklaida leidžia pamatyti atliekančiojo emocijas ir jų ryšį su garsu.
2. Emocijos yra žmogaus santykio su vidinio ir išorinio pasaulio objektais išgyvenimas. Šio proceso metu galima išskirti savitus psichikos procesus ir jų tarpusavio ryšius, kurie vadinami emocinėmis asociacijomis. Emocinės asociacijos ypač akivaizdžiai pasireiškia asmenybei sąveikaujant su meno kūriniais, tarp jų muzika. Žmogus, patirdamas tiesioginį kontaktą su muzika, savo emocijas jaučia ypač ryškiai – jis įsiklauso į muzikos skambėjimą, emocionaliai reaguoja į jos išraiškos priemones, kurios sužadina jam tam tikras nuotaikas. Muzika sukelia įvairias emocines reakcijas, todėl žmogaus sąmonė, veikiamą muzikos, pasikeičia ir leidžia peržengti kasdienės sąmonės būseną.
3. Apibendrinant gyvai atliekamos ir įrašuose skambančios muzikos poveikį jaunuolių emocinėms asociacijoms, galima teigti, kad gyvai atliekama muzika žmogaus gyvenime yra svarbi šiais aspektais: fiziologiniu, psichologiniu, socialiniu bei dvasiniu. Ji turi neabejotiną poveikį nuotaikai, saviraiškai, taip pat aktyvina mąstymo, suvokimo operacijas, žadina vaizdinius, atgaivina prisiminimus. Nors šiomis dienomis galima klausytis įvairios muzikos per televiziją, radiją ir kitas masines informacijos bei kultūros sklaidos priemones, tačiau klausantis gyvai atliekamos muzikos koncertų salėje, išgyvenamas tobulas garsinis ir vizualus potyris, per kurį atsiveria tos šalies kultūra, bendravimas, tikros atlikėjo emocijos ir išgyvenimai.
4. Vadovaujantis kokybinio tyrimo strategija ir naudojant interviu metodą buvo apklausti 17 –20 metų vienaip ar kitaip su muzika susiję jaunuoliai. Atliktas tyrimas parodė, kad gyvai atliekama muzika klausytojus veikia stipriau negu muzika skambanti įrašuose. Tai akivaizdžiai įrodo surinkti ir kokybinio tyrimo priemonėmis apdoroti informantų teiginiai.

- Gyvai atliekamos muzikos stiliai turi įtakos emocijų poveikio stiprumui, ji liečia vidinius išgyvenimus, iškelia prisiminimus, kartais guodžia ir ramina, o kartais taip sujaudina, kad rodos jaučiama tarsi pašiurptų oda, stipriau plaka širdis, norisi verkti.
- Skambanti gyva muzika turi didesnę emocinį poveikį tada, kai yra matomas atlikėjas, kuris kūno kalba perduoda savo emocijas, o nuo jo muzikalumo ir įsijautimo į atliekamą kūrinį priklauso ar bus paliestos klausytojų emocijos.

LITERATŪRA

1. Aleksienė V. (2010). *Muzikos terapijos taikymas socialiniame darbe*. Vilnius: VPU leidykla.
2. Ambrazevičius R. (2011). *Kalbos akustika glaustai*. Kaunas: KTU leidykla Technologija.
3. Ausmanienė N., Almonaitienė J., Antanienė D. (2002). *Bendravimo psichologija*. Kaunas: Technologija.
4. Bluvšteinas D. (2004). *Muzikos verslo struktūros apžvalga. Meno aritmetika: kultūros vadyba Lietuvoje*. Vilnius.
5. Bogt T., Keijsers L., Meeus W. V. (2012). *Early Adolescent Music Preferences and Minor Delinquency*. Olandija. www.pediatrics.aappublications.org/content/131/2/e380.full.html#aff-2
6. Campbell D. (2005). *Mocarto muzikos poveikis vaikams*. Kaunas.
7. Clarke E. (2002). *Understanding the psychology of performance. Musical Performance. A Guide to Understand* : Cambridge university Press.
8. Dalcrose E. J. (1921). *Rhythm, music and education*.
9. Danesi M. (2001). *Meaning Networks and Verbal Communication: A. Semiotic Perspective of Human Discourse*.
10. Diamandidi M. (2006). *Tarp autoriaus ir atlikėjo. Tradicija, autorystė, kūrinio ribos ir interpretacijos laisvė*. Vilnius: Lietuvos muzikos ir teatro akademija.
11. Dorell P. *The Big Question*. 2015. www.whatismusic.info [prieiga per internetą, žiūrėta 2019-03-24].
12. Dumbliauskaitė L. (2001). *Paklausyk ką kalba muzika*. Vilnius: Pozicija.
13. Elo S., Kyngas H. (2008). *The Qualitative Content Analysis Process*. Journal of Advanced Nursing.
14. Erdonmez D. (1997). *Music; a mega vitamin for the brain// Music therapy in health and Education*. London Publishers.
15. Fowler Ch. (1995). *Music! It's role and importance in our lives*. New York.
16. Fox C. (1999). *Educational Psychology*. London: Routledge.
17. Gaižutis A. (1993). *Kultūros vertybės ir erzacai*. Vilnius.
18. Gaižutis A. (1998). *Meno sociologija*. Vilnius: Enciklopedija.
19. Gilham B. (2005). *The Research Interviewing: The Range of Techniques*. Maidenhead: Open University Press.
20. Gracyk T. (2007). *Listening to Popular Music: Or How I Learned to Stop Worrying and Love Led Zeppelin*. USA.

21. Grumbytė-Mačiulskienė J. (2005). *Meninio ugdymo įtaka asmenybės branda*. Marijampolė.
22. Izard C.E. (1971). *The Face of Emotion*. New York: Appleton-Century-Crofts.
23. Jacikevičius A. (1994). *Siela, mokslas, gyvensena: psichologijos įvadas studijų pradžiai*. Vilnius: Žodynas.
24. James W. (1890). *The Principles of Psychology*.
25. Jautakytė R. (2014). *Ankstyvasis bei specialusis muzikinis ugdymas*. Klaipėda.
26. Jautakytė R. (2016). *Muzikos poveikis žmogui*. www.projektas-muzika.lmta.lt [prieiga per internetą, žiūrėta 2019-03-28].
27. Kabalevskis D. (1975). *Apie tris banginius ir daug kita: knyga apie muziką*.
28. Katininė A. (1998). *Vaiko muzikinės kultūros ugdymas darželyje*. Vilnius: Kronta.
29. Katininė A. (2003). *Etnokultūros vertybės – asmenybės tapsmo pamatas*. Acta Pedagogica Vilnensia.
30. Katkus D. (2006). *Muzikos atlikimas. Istorija. Teorijos. Stiliai*. Interpretacijos – Lietuvos muzikos sąjunga.
31. Kemper K. (2005). Music as therapy. Southern Medical Journal.
32. Kievišas J., Gaučaitė R. (2000). *Vaiko veikla meninio ugdymo procese*. Šiaulių universitetas.
33. Kievišas L. (1997). *Vaiko muzikinė raiška*. Šiauliai: ŠU leidykla.
34. Kopiez ir Lehmann (2008) www.musicweb.hmt-hannover.De/kopiez
35. Kuznecovas B. *Einsteinas*. Vilnius: Mokslas. 1984.
36. Lachman R., Lachman J., Butterfield E.C. (1979). *Cognitive Psychology and Information Processing: An Introduction Hillsdale*. New Jersey: Lawrence Erlbaum Ssociates.
37. Lekavičienė R., Vasiliauskaitė Z., Matulienė G., Almonaitienė J., Jakštys J., Ausmanienė N. (2008). *Psichologija šiandien – vadovėlis*. KTU leidykla „Technologija“.
38. Levickis Z. (2013). *Gyva muzika leidžia suaugusiems suvaikėti, o vaikams – tobulėti*. <http://www.diena.lt> [prieiga per internetą žiūrėta 2019-03-25]
39. Mayring Ph. (2010). *Qualitive Inhaltsanalyse. Grundlagen und Techniken*. Beltz Verlag.
40. Markūnaitė I.(2007). „Sveikas žmogus“, Nr.11.
41. Maslow A. H. (2006). *Motyvacija ir asmenybė*. Vilnius: Apostrofa.
42. Matonis V. (1991). *Muzika. Asmenybė*. Kultūra. – Vilnius: Muzika.
43. Matonis V. (2000). *Meninis ugdymas nūdienėje kultūroje*. Šiuolaikinės meninio ugdymo koncepcijos / Sud. V. Matonis. – Vilnius.
44. Melnikas L. (2007). *Muzikos paveldas: epochų ir kultūrų sankirta: monografija*. Vilnius.
45. Myers D. G. (2000). *Psichologija*. Vilnius.

46. Miluk-Kolasa B., Matejek M. and Stupnicki R. (1996). *The effects of music listening on changes in selected physiological parameters in adult pre-surgical patients*. New York.
47. Navickaitė-Martineli L. (2001). *Emocinio imitavimo metodas muzikos pamokoje: metodinė medžiaga motytojui*. Vilnius.
48. Navickaitė-Martineli L. (2010). *Atlikėjo vaidmuo ir vertė sociokultūriniuose procesuose*. Lietuvos muzikos ir teatro akademija.
49. Paleckis M. (2011). *Lietuvos roko istorija: ištakos ir raida*. Vilnius: Mintis.
50. Piličiauskas A. (2002). *Kultūra kaip muzikinio ugdymo tikslas*. Muzikinio ugdymo aktualijos 2: metodinių straipsnių rinkinys studentams ir mokytojams. Šiauliai: VŠĮ Šiaulių universiteto leidykla.
51. Plutchik R. (1999). *Emotions and Life: Perspectives from Psychology, Biology, and Evolution*.
52. Radzevičius R. (2013). *Lietuvos roko pionieriai*. Vilnius: Vaga.
53. Regimbal J.P. (1990). „*Rokas: jo žavesys ir agresija*“, vertė Patackas A. „Aušrinė“ Nr. 1–3, www.online.5ci.lt
54. Reynolds A., Bolton B., Taggart C., Gordon E. (2004). *Muzikos žaismas*. Kronta, Vilnius.
55. Rinkevičius Z. (1998). *Muzikos pedagogika. Bendrasis muzikinis ugdymas*. Klaipėda: KU leidykla.
56. Rinkevičius Z. (2002). *Muzikinis mąstymas ir jo ugdymas mokykloje*. Klaipėda.
57. Rinkevičius Z., Rinkevičienė R. (2006). *Žmogaus ugdymas muzika*. Klaipėda.
58. Schwartz J. (1997). *Perinatal Stress reduction. Music and Medical Cost Savings. Prenatal and Perinatal psychology and Health*.
59. Shepherd J. (2007). *Muzika kaip kultūros tekstas*. Vilnius: Apostrofa.
60. Spence, K. (1995). *Muzika*. Vilnius: Alma litera.
61. Surjo E. (1989). *Muzikos įtaka vaiko psichikos raidai*. Menas ir estetiškas auklėjimas. – Vilnius.
62. Šalkauskis S. (1990). *Kultūros filosofija*. Raštai. 1 tomas – Vilnius: Mintis.
63. Šidlauskas A. (2005). *Pamąstymai apie kultūrą*.
www.xxiamzius.lt/numeriai/2005/09/07/kult_01.html [žiūrėta 2019-05-12]
64. Štaineris R. (2005). *Gyvo mokymo ir auklėjimo ištakos*. Vilnius: Lietuvos Valdorfo pedagogikos centro leidybos grupė.
65. Vaičienė A. (2002). *Muzikos terapijos funkcija*. Muzikinio ugdymo aktualijos 2: metodinių straipsnių rinkinys studentams ir mokytojams. — Šiauliai: VŠĮ Šiaulių universiteto leidykla.
66. Vilkelienė A. (2003). *Ypatingųjų vaikų integruotas muzikinis ugdymas*. — Vilnius: Kronta.

67. Zakaraitė L. (2005). *Muzikinė patirtis, kaip sąmonės keitimo medija*. Žmogus ir žodis VI. Kaunas.
68. Žemaitytė D. (2011). *Medijų raštingumas*. Populiarioji muzika: forma, tapatybės kūrimas ir jausmai. <http://www.bernardinai.lt/straipsnis/2011-12-22-mediju-rastingumas-populiarioji-muzika-forma-tapatybes-kurimas-irjausmai/74173/print> [prieiga per internetą, žiūrėta 2018 11 26]
69. Žukauskienė R. (2001). *Raidos psichologija*. Vilnius.
70. Изард К. Э. (1999). *Психология эмоций*. Москва.